

**Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника**

Навчально-науковий юридичний інститут

Кафедра судочинства

Башурин Н. Я.

**МІЖНАРОДНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ
ПРАВОСУДДЯ**

**Методичні вказівки
для організації самостійної роботи
студентів заочної форми навчання**

**Спеціальність – 081 Право
ОР «Бакалавр»**

Івано-Франківськ, 2023

УДК 342.5
Я 79

Затверджено на засіданні кафедри судочинства Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 6 від 24.01.2023 р.)

Схвалено Науково-методичною радою навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол №3 від 15.02. 2023 р.)

Башурин Н. Я. Міжнародні та європейські стандарти правосуддя. Методичні вказівки для організації самостійної роботи студентів заочної форми навчання. Івано-Франківськ. Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2023. 70 с.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника і призначені для організації самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни «Міжнародні та європейські стандарти правосуддя», підготовки до здачі екзамену. У вказівках викладені короткі методичні рекомендації, що полегшать підготовку, перелік питань для самостійного опрацювання, контрольних питань для перевірки знань, практичних завдань. До кожної теми поданий перелік літератури, до якого включена монографічна та інші наукові джерела по темі, а також розширений перелік нормативно-правових актів, які регулюють відповідний вид відносин станом на 01.09.2022 р.

Посібник призначений для студентів, аспірантів, викладачів.

© Башурин Н. Я., 2023 рік

© Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2023 рік

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Міжнародні та європейські стандарти правосуддя» є основою розуміння студентами такого базового для усіх цивілізованих країн виду державної діяльності, як здійснення правосуддя, а саме: його поняття, особливості, стандарти та принципи здійснення, закріплені у міжнародних та європейських нормативно-правових актах, функції тощо. Адже в умовах євроінтеграції та зростання авторитету України на світовій арені майбутні вітчизняні юристи повинні вправно володіти теоретичними знаннями у цій галузі, а також набувати практичних навичок роботи з міжнародним законодавством у процесуальних правовідносинах і забезпечувати їх виконання в тому числі у своїй практичній діяльності у перспективі.

Перш, ніж дослідити стандарти правосуддя, визнані міжнародною спільнотою та ЄС, потрібно з'ясувати, що таке правосуддя в цілому, в чому полягають його особливості, яке його значення для держави і суспільства і хто є суб'єктами його здійснення.

Одним із ключових питань на сьогодні є міжнародні стандарти правосуддя. Ці стандарти покликані встановлювати межі і врегульовувати питання не лише щодо забезпечення права кожної людини на справедливий суд, але й організації діяльності судів, порядок зайняття суддями їхньої високої посади, особливості функціонування суддівського самоврядування тощо.

Також, враховуючи той факт, що наша держава набула статусу кандидата у членство в ЄС, а також вже довготривалого шляху адаптації українського законодавства до законодавства ЄС, потрібно детально проаналізувати і розглянути європейські стандарти правосуддя, передбачені відповідними конвенціями та директивами, дослідити практику їх застосування в Україні, а також дослідити перспективи дотримання цих стандартів українськими судами та суддями перш за все.

Навчально-методичний посібник складено відповідно до програми дисципліни «Міжнародні та європейські стандарти правосуддя» та з врахуванням годин, відведених для практичних занять навчальним планом спеціальності 081-Право для денної форми навчання. Він містить плани практичних занять, перелік питань для самоконтролю, обов'язкову і додаткову спеціальну літературу, нормативний матеріал. До кожного практичного заняття дається, крім того, домашнє завдання, яке полягає у виконанні методичних та практичних завдань.

На практичному занятті студент повинен закріпити, розширити та поглибити знання, одержані на лекціях та у процесі самостійної роботи з рекомендованими джерелами; брати активну участь у обговоренні проблемних ситуацій; навчитися самостійно аналізувати норми різних галузей права, які регулюють правоохоронну діяльність. Опрацювання студентами питань, винесених на практичні заняття, допоможе їм ґрунтовніше засвоїти особливості застосування міжнародних та європейських стандартів в Україні, країнах ЄС та в інших державах, вміти їх між собою порівнювати і робити висновки з приводу вдосконалення чинного українського законодавства у сфері здійснення правосуддя

Студенти повинні навчитись релевантно застосовувати законодавство України та країн ЄС, міжнародні норми в реальному житті. Цьому сприятиме аналіз та вирішення поданих у посібнику практичних завдань, розв'язувати які слід лише після глибокого засвоєння основних питань теми, поданих у плані. Виконання практичних завдань необхідно починати з усвідомлення викладених у них фактичних обставин справи, осмислення поставлених питань. Вирішення практичних завдань має бути розгорнутим, з посиланням на відповідні норми права, а також, якщо є необхідність, на доктринальні джерела.

Дотримання наведених методичних порад, настанов щодо підготовки до практичних занять та до їх проведення допоможе більш глибоко засвоїти матеріал та використовувати його на практиці.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ

**до здачі екзамену для студентів IV курсу денної та заочної форм
навчання за з навчальної дисципліни
«Міжнародні та європейські стандарти правосуддя»**

Модуль 1. Загальна характеристика міжнародних стандартів правосуддя

Тема № 1. Поняття та загальна характеристика правосуддя: теоретичний аспект

Сутність та зміст поняття «правосуддя». Ознаки правосуддя як правової категорії. Загальна характеристика мети здійснення правосуддя. Принципи здійснення правосуддя. Суб'єкти здійснення правосуддя. Особливості розмежування поняття «правосуддя», «судочинство», «судова влада».

Тема № 2. Стандарти правосуддя як основа забезпечення ефективного захисту прав та інтересів людини

Стандарти правосуддя: поняття та загальна характеристика. Класифікація стандартів правосуддя. Закріплення міжнародних стандартів правосуддя в міжнародних нормативно-правових актах. Закріплення міжнародних стандартів правосуддя в нормативно-правових актах України. Роль стандартів правосуддя в реалізації єдності судової практики. Запровадження єдності судової практики, заснованої на міжнародних та європейських стандартах правосуддя, в Україні.

Тема № 3. Характеристика міжнародних стандартів правосуддя та їх класифікація

Нормативне закріплення окремих видів міжнародних стандартів правосуддя і вимог до професійних суддів. Характеристика окремих видів міжнародних стандартів правосуддя і вимог до професійних суддів. Право на справедливий суд. Незалежність суддів. Об'єктивність суддів. Чесність і непідкупність суддів. Дотримання етичних норм судьями. Рівність суддів. Компетентність та старанність суддів.

Тема № 4. Забезпечення реалізації міжнародних стандартів у міжнародних судових установах

Загальна характеристика міжнародного захисту порушених прав і свобод людини і громадянина. Європейський суд з прав людини як міжнародний судовий орган, що забезпечує реалізацію міжнародних стандартів правосуддя. Інші європейські установи, що здійснюють захист прав і свобод людини і громадянина (Агентство основних прав Європейського Союзу, Омбудсмен Європейського Союзу, Комісія ЄС, Рада ЄС). Міжнародний суд ООН як міжнародний судовий орган, що забезпечує реалізацію міжнародних стандартів правосуддя. Міжамериканський суд з прав людини як судовий

орган, що реалізовує міжнародні стандарти правосуддя і захисту прав людини і громадянина. Африканська та ісламська системи правосуддя і стандарти, на котрих базується здійснення правосуддя в цих системах.

Тема № 5. Характеристика реалізації міжнародних стандартів правосуддя в Україні

Співвідношення справедливого судочинства (правосуддя) та верховенства права в Україні. Реалізація забезпечення міжнародного стандарту ефективного засобу юридичного захисту в Україні. Реалізація права на судовий захист в Україні. Незалежність правосуддя та її прояви у національній судовій практиці. Кримінальний процесуальний кодекс України як приклад імплементації міжнародних стандартів правосуддя до національної системи судочинства. Кодекс адміністративного судочинства України і його відповідність міжнародним та європейським стандартам правосуддя. Цивільний процесуальний кодекс України та Господарський процесуальний кодекс України та їх відповідність загальним міжнародним стандартам правосуддя.

Тема № 6. Міжнародно-правове регулювання принципів незалежності суду

Незалежність суддів як пріоритетний міжнародний стандарт правосуддя. Основні принципи незалежності судових органів, що схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року. Рекомендації щодо ефективного впровадження Основних принципів щодо незалежності судових органів, прийняті резолюцією Економічної та соціальної Ради ООН 1989/60 та схвалені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 44/162 від 15 грудня 1989 року. Незалежність судової влади, згідно з Додатком до Рекомендації CM/Rec (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи. Нормативне закріплення незалежності суддів в Україні. Сучасний стан та перспективи вдосконалення інституту незалежності суддів в Україні.

Тема №7. Міжнародні стандарти етики та поведінки суддів та їх правове регулювання

«Висновок №3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності» як європейський нормативно-правовий акт, що регулює питання етики та поведінки суддів. Стандарти суддівської поведінки. Безсторонність та поведінка суддів під час виконання своїх судових функцій. Безсторонність та позасудова поведінка суддів. Безсторонність та інші види професійної діяльності суддів. Безсторонність та відносини суддів із засобами масової інформації. Шляхи формування стандартів поведінки суддів та загальні висновки КРЕС щодо стандартів поведінки суддів. Кримінальна, цивільна та дисциплінарна відповідальність суддів. Кримінальна та цивільна відповідальність суддів. Рекомендації КРЕС щодо дисциплінарної відповідальності суддів.

Тема №8. Міжнародні стандарти підготовки суддів до зайняття ними посади

Загальна характеристика рекомендацій щодо реформування забезпечення кадрового складу суддівського корпусу згідно з міжнародними та європейськими стандартами. Міжнародні та європейські стандарти щодо призначення суддів на посаду. Спеціалізація суддів відповідно до міжнародних та європейських стандартів. Стандарти освіти та професійної підготовки суддів згідно з рекомендаціями Комітету Міністрів Ради Європи (Рекомендація Rec (2004) 4 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці (ухвалена на 114-й сесії Комітету міністрів від 12 травня 2004 р.)). Належна підготовка та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях (Висновок №4 (2003) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо належної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях). Правове регулювання підготовки суддів до зайняття ними посади в українському законодавстві та практика її реалізації. Професійна підготовка суддів Вищого антикорупційного суду України згідно з міжнародними та європейськими стандартами.

Тема №9. Міжнародні стандарти забезпечення суддівського самоврядування

Суддівське врядування і самоврядування в Україні: загальна характеристика і сучасний стан. Перспективи розвитку суддівського врядування і самоврядування в Україні на шляху євроінтеграції. Висновок №10 (2007) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо судової ради на службі суспільства як ключовий міжнародний документ, що містить стандарти суддівського самоврядування. Загальні рекомендації щодо гарантування незалежності суддів та верховенства права в межах суддівського самоврядування. Рекомендації щодо членства та обрання суддів та інших осіб до органів суддівського самоврядування. Рекомендації щодо забезпечення суддівського самоврядування необхідними ресурсами. Етика, дисципліна та навчання суддів в межах суддівського самоврядування. Співпраця і взаємодія органів суддівського самоврядування з іншими гілками влади, а також з іншими органами на національному, європейському та міжнародному рівнях.

Модуль 2. Загальна характеристика європейських стандартів правосуддя

Тема № 10. Загальна характеристика європейських стандартів правосуддя та їх співвідношення із загальними міжнародними стандартами

Поняття європейських стандартів правосуддя, судоустрою і статусу суддів. Види європейських стандартів правосуддя, судоустрою і статусу суддів. Перелік ключових

європейських стандартів правосуддя, що найчастіше співпадають із міжнародними. Врахування європейських стандартів правосуддя країнами-членами ЄС у їх національному законодавстві та судовій практиці. Актуальність європейських стандартів правосуддя у процесі здійснення судової реформи в Україні.

Тема № 11. Європейська хартія про статус суддів як базовий міжнародний нормативно-правовий акт, що врегульовує європейські стандарти правосуддя і статусу суддів

Загальна характеристика Європейської хартії про статус суддів. Добір, призначення та початкова підготовка суддів згідно з Хартією. Призначення суддів та неможливість усунення з посади відповідно до положень Хартії. Особливості підвищення по службі за положеннями Хартії. Положення Хартії, що стосуються оплати праці та соціального захисту суддів, а також щодо припинення їх повноважень. Правове регулювання добору, призначення і підготовки суддів до зайняття ними посади в Україні. Оплата праці і соціальні гарантії суддів за законодавством України.

Тема № 12. Реалізація європейських стандартів доступу до правосуддя та правової допомоги

Поняття та особливості доступу до правосуддя і правової допомоги, згідно з положеннями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (прийнята Комітетом Міністрів 14 травня 1981 р. на 68-ому засіданні) як один із важливих європейських документів рекомендаційного характеру щодо забезпечення реалізації доступу до правосуддя. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (прийнята Комітетом Міністрів 2 березня 1978 р. на 284-ому засіданні заступників міністрів) як один із базових документів щодо врегулювання питань безоплатної правової допомоги та юридичних консультацій на європейському рівні. Рекомендація № R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення (прийнята Комітетом Міністрів 8 січня 1993 р. на 484-ому засіданні заступників міністрів) як рекомендаційний європейський документ, що має важливе значення для забезпечення доступу до правосуддя усім, незалежно від майнового стану. Європейські основи доступу до правосуддя: розуміння з точки зору українського законодавства і практики.

Тема №13. Реалізація європейських стандартів ефективного судового процесу

Поняття та загальна характеристика принципу здійснення ефективного судочинства чи судового процесу. Характеристика Рекомендації № R (84) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя (прийнята Комітетом Міністрів 28 лютого 1984 р. на 367-ому засіданні заступників міністрів). Характеристика Рекомендації № R (95) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо запровадження та покращення

функціонування систем і процедур оскарження по цивільних і господарських справах (прийнята Комітетом Міністрів 7 лютого 1995 р. на 528-ому засіданні заступників міністрів). Характеристика Рекомендації Res (2004) 6 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо вдосконалення національних засобів правового захисту (ухвалено на 114-й сесії Комітету Міністрів від 12 травня 2004 р.). Висновок №6 (2004) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо справедливого суду в розумний термін та ролі судді в судових процесах з урахуванням альтернативних засобів вирішення спорів. Висновок №11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень.

Тема №14. Реалізація європейських стандартів щодо здійснення кримінального правосуддя

Загальна характеристика європейських стандартів кримінального судочинства. Аналіз та характеристика Рекомендації № R (87) 18 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо спрощення кримінального правосуддя (прийнята Комітетом Міністрів 17 вересня 1987 р. на 410-ому засіданні заступників міністрів). Аналіз та характеристика Рекомендації № R (97) 13 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо залякування свідків і прав сторони захисту (прийнята Комітетом Міністрів 10 вересня 1997 р. на 600-ому засіданні заступників міністрів). Аналіз та характеристика Рекомендації Res (2005) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям (ухвалена Комітетом Міністрів 20 квітня 2005 року на 924-му засіданні заступників міністрів). Аналіз та характеристика Рекомендації № R (85) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо положення потерпілого в рамках кримінального права і кримінального процесу (прийнята Комітетом Міністрів 28 червня 1985 р. на 387-ому засіданні заступників міністрів). Аналіз та характеристика Рекомендації Res (2006) 8 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо допомоги потерпілим від злочинів (ухвалена Комітетом Міністрів 14 червня 2006 року на 967-му засіданні заступників Міністрів).

Тема №15. Реалізація європейських стандартів виконання судових рішень

Загальна характеристика виконавчого провадження в Україні та його національного правового регулювання. Аналіз та характеристика Рекомендації Res (2003) 16 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо виконання рішень адміністративних і судових органів у галузі адміністративного права (ухвалена Комітетом Міністрів 9 вересня 2003 року на 851-му засіданні заступників міністрів). Аналіз та характеристика Рекомендації № Res (2003) 17 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо примусового виконання (ухвалена Комітетом Міністрів 9 вересня 2003 року на 851-му засіданні заступників міністрів). Аналіз та характеристика Висновку №13 (2010) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо ролі суддів у виконанні судових рішень (м. Страсбург, 19 листопада 2010 року). Впровадження європейських стандартів виконання судових рішень в українське національне законодавство і практику.

Тема №16. Аналіз практики ЄСПЛ щодо реалізації європейських стандартів правосуддя

Загальна характеристика ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Аналіз практики ЄСПЛ щодо порушення норм статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Аналіз практики ЄСПЛ в контексті адміністративного судочинства. Аналіз практики ЄСПЛ в контексті кримінального судочинства. Аналіз практики ЄСПЛ в контексті цивільного судочинства. Застосування практики ЄСПЛ в українському судочинстві.

Тема №17. Міжнародні рекомендації щодо застосування міжнародних та європейських стандартів правосуддя в Україні

Загальна характеристика міжнародних рекомендацій щодо судової системи України. Висновок Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) щодо законопроекту «Про внесення змін до Конституції України щодо посилення гарантій незалежності суддів» 15 червня 2013 р. CDL-AD (2013) 014. Висновок Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) щодо пропозицій внесення змін до законопроекту «Про внесення змін до Конституції України щодо посилення гарантій незалежності суддів» 10 грудня 2013 р. CDL-AD (2013) 034. Проміжний Висновок Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) щодо Закону України «Про очищення влади» (Закон «Про люстрацію») 16 грудня 2014 р. CDL-AD (2014) 044. Висновок №801/2015 Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеціанська Комісія) Спільний висновок Венеціанської Комісії й Директорату з прав людини (ДПЛ) Генерального Директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи (ГД-І) щодо Закону України «Про судоустрій і статус суддів» і внесення змін до Закону України «Про вищу раду юстиції» прийнятий Венеціанською Комісією на її 102-му Пленарному засіданні (м. Венеція, 20-21 березня 2015 року). Висновки Венеціанської комісії що вдосконалення конституційного судочинства в Україні. Висновки Венеціанської комісії щодо реформування Вищої ради правосуддя України.

Загальна характеристика сучасної судової реформи в Україні. Початок судової реформи в Україні у 2014 році та її перші результати в контексті реалізації міжнародних та європейських стандартів правосуддя. Проміжні результати судової реформи в Україні у 2014-2018 роках в контексті реалізації міжнародних та європейських стандартів правосуддя. Результати судової реформи за період 2018-2022 років у контексті реалізації міжнародних та європейських стандартів правосуддя. Перспективи продовження здійснення судової реформи з урахуванням європейських та міжнародних стандартів правосуддя.

Модуль 1. Загальна характеристика міжнародних стандартів правосуддя

Тема № 1. Поняття та загальна характеристика правосуддя: теоретичний аспект

(2 год)

Під час вивчення теми необхідно з'ясувати те, в чому полягає сутність та зміст поняття правосуддя, а також виділити його ключові ознаки, що вирізняють його з-поміж інших правових категорій. Окрім того, важливо визначити основну мету здійснення правосуддя як в міжнародному праві, так і в національному.

Також необхідно виділити принципи, на основі яких здійснюється правосуддя у світі та в Україні, а також вказати на суб'єктів, котрі уповноважені це робити. На додаток студентам важливо вміти розмежовувати суміжні поняття «правосуддя», «судочинство» і «судова влада».

Питання для самостійної роботи:

- 1. Сутність та зміст поняття «правосуддя».*
- 2. Ознаки правосуддя як правової категорії.*
- 3. Загальна характеристика мети здійснення правосуддя.*
- 4. Принципи здійснення правосуддя.*
- 5. Суб'єкти здійснення правосуддя.*
- 6. Особливості розмежування поняття «правосуддя», «судочинство», «судова влада».*

Термінологічне завдання:

Правосуддя; справедливість; принципи правосуддя; суб'єкти правосуддя; судочинство; судова влада..

Методичне завдання (обов'язкове до виконання у зошиті або у електронному варіанті):

- 1. Зобразіть схематично (чи у вигляді таблиці) співвідношення «правосуддя», «судочинства» і «судової влади».*

Практичне завдання:

- 1. Наведіть декілька запропонованих у літературі і в судовій практиці визначень правосуддя і порівняйте їх. Визначте серед них найбільш ґрунтовне на Ваш погляд.*

Питання для самоконтролю:

1. *Що таке правосуддя і які його ознаки?*
2. *Що є ключовою метою реалізації правосуддя?*
3. *Як співвідносяться між собою «правосуддя» і «справедливість»? Чи тотожні ці поняття?*
4. *Хто може бути суб'єктами здійснення правосуддя?*
5. *Які можете назвати принципи правосуддя?*
6. *Чи відрізняються між собою поняття «правосуддя», «судочинство» і «судова влада»? Що в них спільного і відмінного?*

Література:

Нормативний матеріал:

1. Загальна Декларація прав людини, (Генеральна Асамблея ООН, 10.12.1948);
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Генеральна Асамблея ООН, 16.12.1966);
3. Бангалорські принципи поведінки суддів (Гаага, 26.11.2002), схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006;
4. Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками 26 серпня – 6 вересня 1985 р.;
5. Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16.12.2005;
6. Резолюція 2004/32 Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19.04.2004;
7. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада ЄС, 04.11.1950, Україна приєдналася 17.07.1997);
8. Хартія Європейського Союзу про основні права (Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія, м. Ніцца, 07.12.2000);
9. Європейська хартія «Про статус суддів» від 10.07.1998.
10. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 року).
11. Резолюція (76) 5 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 254 засіданні заступників міністрів 18 лютого 1976 року).
12. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 284 засіданні заступників міністрів 2 березня 1978 року).
13. Рекомендація No R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 484 засіданні заступників міністрів 8 січня 1993 року).
14. Рекомендація No R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах

(Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 399 засіданні заступників міністрів 16 вересня 1986 року).

15. Рекомендація No R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 543 засіданні заступників міністрів 11 вересня 1995 року).

16. Рекомендація Res (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).

17. Рекомендація Res (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).

18. Рекомендація Res (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).

19. Рекомендація Res (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).

Спеціальна література:

1. Куса Людмила. Міжнародні стандарти справедливого правосуддя та їх імплементація в українське законодавство. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA014837.

2. Вон Д., Зарецька І., Сученко С., Валанчюс В., Землицька Ю., Мадоян К. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. – 708 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf.

3. Курило О. Право на справедливий суд у практиці ЄСПЛ. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/67.pdf>.

4. Хворостянкіна А.В. Європейські стандарти адміністративного процесу. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6738.

5. Кузьмук В. Міжнародні принципи та стандарти правосуддя. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/mizhnarodni-principi-ta-standarti-pravosuddya.html>.

6. Рудик П.А. Основні міжнародно-правові та європейські стандарти у сфері правосуддя та їх вплив на забезпечення єдності судової практики. Конституційне право. Муніципальне право. Часопис Київського університету права. №4. 2019. С. 74-80.

7. Лаговський В. М. Правосуддя як основна функція судів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014. - Вип. 29(2.3). - С. 18-21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29(2)).

8. Круковес В.В. Міжнародні стандарти цивільного судочинства. URL: http://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_1/19.pdf.

9. Бонтлаб В.В. Поняття та ознаки міжнародних стандартів цивільного судочинства в умовах сьогодення. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n1/15bvvvus.pdf>.

10. Атаманчук І. Впровадження європейських стандартів у сферу процесуально-правового регулювання цивільного судочинства України. URL: <https://jpch.donnu.edu.ua/article/view/7442>.

Тема № 2. Стандарти правосуддя як основа забезпечення ефективного захисту прав та інтересів людини

(2 год)

Під час вивчення теми необхідно з'ясувати те, в чому полягає сутність та особливості стандартів правосуддя, а також визначити класифікацію цих стандартів і поділ на певні групи. Окрім того, важливо з'ясувати, яким чином міжнародні стандарт и правосуддя визначені міжнародними та європейськими нормативно-правовими актами і те, як вони імplementовані в українське законодавство.

Також необхідно зрозуміти, яку роль міжнародні стандарти правосуддя мають в реалізації єдності судової практики і як запровадження цієї єдності здійснюється в Україні на сучасному етапі.

Питання для самостійної роботи:

- 1. Стандарти правосуддя: поняття та загальна характеристика.*
- 2. Класифікація стандартів правосуддя.*
- 3. Закріплення міжнародних стандартів правосуддя в міжнародних нормативно-правових актах.*
- 4. Закріплення міжнародних стандартів правосуддя в нормативно-правових актах України.*
- 5. Роль стандартів правосуддя в реалізації єдності судової практики.*
- 6. Запровадження єдності судової практики, заснованої на міжнародних та європейських стандартах правосуддя, в Україні.*

Термінологічне завдання:

Стандарти правосуддя; міжнародні стандарти правосуддя; єдність судової практики; класифікація стандартів правосуддя.

Методичне завдання (обов'язкове до виконання у зошиті або у електронному варіанті):

- 1. Зобразіть схематично класифікацію стандартів правосуддя.*

Практичне завдання:

- 1. Віднайдіть закріплення міжнародних стандартів правосуддя в процесуальних кодексах України.*

Питання для самоконтролю:

- 1. Що таке стандарти правосуддя?*
- 2. Які види стандартів правосуддя можете назвати?*

3. У яких міжнародних нормативно-правових актах закріплені міжнародні стандарти правосуддя? Перерахуйте.
4. Яким чином імplementовані міжнародні стандарти правосуддя в українське законодавства?
5. Яке значення мають міжнародні стандарти правосуддя для єдності судової практики?
6. Як єдність судової практики запроваджується сьогодні в Україні?

Література:

Нормативний матеріал:

1. Загальна Декларація прав людини, (Генеральна Асамблея ООН, 10.12.1948);
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Генеральна Асамблея ООН, 16.12.1966);
3. Бангалорські принципи поведінки суддів (Гаага, 26.11.2002), схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006;
4. Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками 26 серпня –6 вересня 1985 р.;
5. Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16.12.2005;
6. Резолюція 2004/32 Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19.04.2004;
7. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада ЄС, 04.11.1950, Україна приєдналася 17.07.1997);
8. Хартія Європейського Союзу про основні права (Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія, м. Ніцца, 07.12.2000);
9. Європейська хартія «Про статус суддів» від 10.07.1998.
10. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 року).
11. Резолюція (76) 5 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 254 засіданні заступників міністрів 18 лютого 1976 року).
12. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 284 засіданні заступників міністрів 2 березня 1978 року).
13. Рекомендація No R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 484 засіданні заступників міністрів 8 січня 1993 року).
14. Рекомендація No R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 399 засіданні заступників міністрів 16 вересня 1986 року).
15. Рекомендація No R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення та архівації судових рішень у правових інформаційно-

пошукових системах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 543 засіданні заступників міністрів 11 вересня 1995 року).

16. Рекомендація Rec (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).

17. Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).

18. Рекомендація Rec (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).

19. Рекомендація Rec (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).

Спеціальна література:

11. Куса Людмила. Міжнародні стандарти справедливого правосуддя та їх імплементація в українське законодавство. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA014837.

12. Вон Д., Зарецька І., Сученко С., Валанчюс В., Землицька Ю., Мадоян К. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. – 708 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf.

13. Курило О. Право на справедливий суд у практиці ЄСПЛ. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/67.pdf>.

14. Хворостянкіна А.В. Європейські стандарти адміністративного процесу. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6738.

15. Кузьмук В. Міжнародні принципи та стандарти правосуддя. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/mizhnarodni-principi-ta-standarti-pravosuddya.html>.

16. Рудик П.А. Основні міжнародно-правові та європейські стандарти у сфері правосуддя та їх вплив на забезпечення єдності судової практики. Конституційне право. Муніципальне право. Часопис Київського університету права. №4. 2019. С. 74-80.

17. Лаговський В. М. Правосуддя як основна функція судів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014. - Вип. 29(2.3). - С. 18-21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29(2)).

18. Круковес В.В. Міжнародні стандарти цивільного судочинства. URL: http://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_1/19.pdf.

19. Бонтлаб В.В. Поняття та ознаки міжнародних стандартів цивільного судочинства в умовах сьогодення. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n1/15bvvvus.pdf>.

20. Атаманчук І. Впровадження європейських стандартів у сферу процесуально-правового регулювання цивільного судочинства України. URL: <https://jpch.donnu.edu.ua/article/view/7442>.

21. Романюк Я. Забезпечення єдності судової практики Верховним Судом України: реформа потребує продовження. URL:

Тема № 3. Характеристика міжнародних стандартів правосуддя та їх класифікація

(2 год)

Під час вивчення теми потрібно встановити, в яких міжнародних нормативно-правових актах і яким чином закріплені міжнародні стандарти правосуддя. Окрім того, важливо з'ясувати, на які види поділяються загалом міжнародні стандарти правосуддя і чим вони врегульовані.

Також необхідно дати деталізовану характеристику окремих найпоширеніших міжнародних стандартів правосуддя, котрі на сьогодні активно впроваджуються у системи судочинства цивілізованих держав світу та Європи зокрема.

Питання для самостійної роботи:

- 1. Що таке міжнародні стандарти правосуддя?*
- 2. Які міжнародні нормативно-правові акти закріплюють міжнародні стандарти правосуддя?*
- 3. В чому полягає право на справедливий суд і чим воно регулюється? Чому воно вважається одним із базових стандартів правосуддя?*
- 4. Що означає незалежність та об'єктивність суддів? Чим вони між собою відрізняються?*
- 5. Чим характеризується чесність та непідкупність суддів як міжнародний стандарт правосуддя?*
- 6. В чому полягає дотримання етичних норм суддями? Які його прояви на практиці здійснення правосуддя?*
- 7. Що означає рівність як стандарт правосуддя?*
- 8. В чому виявляється компетентність та старанність суддів?*

Термінологічне завдання:

Міжнародні стандарти правосуддя, стандарти правосуддя, види стандартів правосуддя, право на справедливий суд, незалежність суддів, об'єктивність, чесність суддів, непідкупність суддів, етичні норми суддів, рівність у правосудді, компетентність та старанність суддів.

Практичне завдання:

Завдання 1.

Віднайдіть 2-3 рішення Європейського суду з прав людини щодо порушення стандарту незалежності суду. Здійсніть короткий виклад суті кожної справи і рішення Суду.

Література:

Нормативний матеріал:

1. Загальна Декларація прав людини, (Генеральна Асамблея ООН, 10.12.1948);
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Генеральна Асамблея ООН, 16.12.1966);
3. Бангалорські принципи поведінки суддів (Гаага, 26.11.2002), схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006;
4. Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками 26 серпня –6 вересня 1985 р.;
5. Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16.12.2005;
6. Резолюція 2004/32 Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19.04.2004;
7. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада ЄС, 04.11.1950, Україна приєдналася 17.07.1997);
8. Хартія Європейського Союзу про основні права (Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія, м. Ніцца, 07.12.2000);
9. Європейська хартія «Про статус суддів» від 10.07.1998.
10. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 року).
11. Резолюція (76) 5 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 254 засіданні заступників міністрів 18 лютого 1976 року).
12. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 284 засіданні заступників міністрів 2 березня 1978 року).
13. Рекомендація No R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 484 засіданні заступників міністрів 8 січня 1993 року).
14. Рекомендація No R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 399 засіданні заступників міністрів 16 вересня 1986 року).
15. Рекомендація No R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення та архівації судових рішень у правових інформаційно-

пошукових системах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 543 засіданні заступників міністрів 11 вересня 1995 року).

16. Рекомендація Rec (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).

17. Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).

18. Рекомендація Rec (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).

19. Рекомендація Rec (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).

Спеціальна література:

1. Куса Людмила. Міжнародні стандарти справедливого правосуддя та їх імплементація в українське законодавство. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA014837.

2. Вон Д., Зарецька І., Сученко С., Валанчюс В., Землицька Ю., Мадоян К. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. – 708 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf.

3. Курило О. Право на справедливий суд у практиці ЄСПЛ. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/67.pdf>.

4. Хворостянкін А.В. Європейські стандарти адміністративного процесу. URL: <https://minjust.gov.ua/m/str/6738>.

5. Кузьмук В. Міжнародні принципи та стандарти правосуддя. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/mizhнародni-principi-ta-standarti-pravosuddya.html>.

6. Рудик П.А. Основні міжнародно-правові та європейські стандарти у сфері правосуддя та їх вплив на забезпечення єдності судової практики. Конституційне право. Муніципальне право. Часопис Київського університету права. №4. 2019. С. 74-80.

7. Лаговський В. М. Правосуддя як основна функція судів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014. - Вип. 29(2.3). - С. 18-21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29(2)).

8. Круковес В.В. Міжнародні стандарти цивільного судочинства. URL: http://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_1/19.pdf.

9. Бонтлаб В.В. Поняття та ознаки міжнародних стандартів цивільного судочинства в умовах сьогодення. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n1/15bvvvus.pdf>.

10. Атаманчук І. Впровадження європейських стандартів у сферу процесуально-правового регулювання цивільного судочинства України. URL: <https://jpch.donnu.edu.ua/article/view/7442>.

11. Гуйван П.Д. Право на справедливий суд: сутність та темпоральні виміри за міжнародними стандартами. Монографія. 2019. URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/703/3_Pravo%20na%20spravedlivij%20sud_vnutri.pdf.

12. Камінська І. Концепція принципу незалежності суддів у праві ЄС. URL: <https://ojs.isg-journal.com/ISJJP/article/view/64/61>.
13. Лучейко Р. Дільна З. Професійна етика суддів і працівників суд. URL: http://dSPACE.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4265/1/10_12_2021.pdf#page=281.
14. Белкін М.Л. Проблеми відводу суддів в контексті позиції ЄСПЛ. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=E2gHEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA166&dq=%D0%BE%D0%B1%27%D1%94%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C+%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B4%D1%96%D0%B2&ots=j30wnn4D0r&sig=E7lnGZwEdXQ103bv_dHoqsEBWAM&redir_esc=y#v=onepage&q=%D0%BE%D0%B1%D1%94%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B4%D1%96%D0%B2&f=false

Тема № 4. Забезпечення реалізації міжнародних стандартів у міжнародних судових установах

(2 год)

Під час вивчення теми потрібно найперше необхідно визначити, що таке міжнародний захист порушених прав і свобод людини і громадянина та який на сьогодні передбачений механізм такого захисту.

Окрім того, варто окремо розглянути міжнародні судові установи, котрі забезпечують такий захист, а саме: ЄСПЛ, Міжнародний суд ООН, Міжамериканський суд з прав людини, а також судові установи африканських та ісламських держав.

Питання для самостійної роботи:

1. *Загальна характеристика міжнародного захисту порушених прав і свобод людини і громадянина.*
2. *Європейський суд з прав людини як міжнародний судовий орган, що забезпечує реалізацію міжнародних стандартів правосуддя.*
3. *Інші європейські установи, що здійснюють захист прав і свобод людини і громадянина (Агентство основних прав Європейського Союзу, Омбудсмен Європейського Союзу, Комісія ЄС, Рада ЄС).*
4. *Міжнародний суд ООН як міжнародний судовий орган, що забезпечує реалізацію міжнародних стандартів правосуддя.*
5. *Міжамериканський суд з прав людини як судовий орган, що реалізовує міжнародні стандарти правосуддя і захисту прав людини і громадянина.*
6. *Африканська та ісламська системи правосуддя і стандарти, на котрих базується здійснення правосуддя в цих системах.*

Термінологічне завдання:

Міжнародний судовий захист, ЄСПЛ, Міжнародний суд ООН, Міжамериканський суд з прав людини, Африканська система правосуддя, ісламська система правосуддя, міжнародні стандарти правосуддя.

Методичне завдання (обов'язкове до виконання у зошиті або у електронному варіанті):

1. У вигляді таблиці зобразіть перелік міжнародних судових установ, їх рік заснування, місцезнаходження та основні повноваження.

№	Назва судової установи	Рік заснування	Місцезнаходження	Основні повноваження
1.				

Питання для самоконтролю:

1. Що таке міжнародний судовий захист?
2. Яка структура і які повноваження в ЄСПЛ?
3. Як ЄСПЛ реалізовує міжнародні стандарти правосуддя?
4. Які ще європейські установи здійснюють захист прав і свобод людини і громадянина?
5. Які повноваження Міжнародний суд ООН має в контексті забезпечення захисту прав і свобод людини?
6. Як Міжнародний суд ООН забезпечує реалізацію стандартів правосуддя?
7. Які повноваження і яку юрисдикцію має Міжамериканський суд з прав людини?
8. Яка система захисту прав і свобод людини і громадянина в африканських та всламських державах?

Література:

Нормативний матеріал:

1. Загальна Декларація прав людини, (Генеральна Асамблея ООН, 10.12.1948);
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Генеральна Асамблея ООН, 16.12.1966);
3. Бангалорські принципи поведінки суддів (Гаага, 26.11.2002), схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006;
4. Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками 26 серпня –6 вересня 1985 р.;
5. Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16.12.2005;
6. Резолюція 2004/32 Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19.04.2004;
7. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада ЄС, 04.11.1950, Україна приєдналася 17.07.1997);

8. Хартія Європейського Союзу про основні права (Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія, м. Ніцца, 07.12.2000);
9. Європейська хартія «Про статус суддів» від 10.07.1998.
10. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 року).
11. Резолюція (76) 5 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 254 засіданні заступників міністрів 18 лютого 1976 року).
12. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 284 засіданні заступників міністрів 2 березня 1978 року).
13. Рекомендація No R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 484 засіданні заступників міністрів 8 січня 1993 року).
14. Рекомендація No R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 399 засіданні заступників міністрів 16 вересня 1986 року).
15. Рекомендація No R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення та архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 543 засіданні заступників міністрів 11 вересня 1995 року).
16. Рекомендація Rec (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
17. Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
18. Рекомендація Rec (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).
19. Рекомендація Rec (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).

Спеціальна література:

1. Куса Людмила. Міжнародні стандарти справедливого правосуддя та їх імплементація в українське законодавство. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA014837.
2. Вон Д., Зарецька І., Сученко С., Валанчюс В., Землицька Ю., Мадоян К. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. – 708 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf.
3. Курило О. Право на справедливий суд у практиці ЄСПЛ. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/67.pdf>.

4. Хворостянкін А.В. Європейські стандарти адміністративного процесу. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6738.
5. Кузьмук В. Міжнародні принципи та стандарти правосуддя. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/mizhнародni-principi-ta-standarti-pravosuddya.html>.
6. Рудик П.А. Основні міжнародно-правові та європейські стандарти у сфері правосуддя та їх вплив на забезпечення єдності судової практики. Конституційне право. Муніципальне право. Часопис Київського університету права. №4. 2019. С. 74-80.
7. Лаговський В. М. Правосуддя як основна функція судів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014. - Вип. 29(2.3). - С. 18-21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29(2)).
8. Круковес В.В. Міжнародні стандарти цивільного судочинства. URL: http://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_1/19.pdf.
9. Бонтлаб В.В. Поняття та ознаки міжнародних стандартів цивільного судочинства в умовах сьогодення. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n1/15bvvvus.pdf>.
10. Атаманчук І. Впровадження європейських стандартів у сферу процесуально-правового регулювання цивільного судочинства України. URL: <https://jpch.donnu.edu.ua/article/view/7442>.
11. Гуйван П.Д. Право на справедливи й суд: сутність та темпоральні виміри за міжнародними стандартами. Монографія. 2019. URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/703/3_Pravo%20na%20spravedlivij%20sud_vnutri.pdf.
12. Базов О. Європейський суд з прав людини в інституційній системі Ради Європи // Вісник Вищого адміністративного суду України. - К.: Видавнича організація "Юрінком Інтер", 2013. - 3. - С. 98-104.
13. Базов О. Питання юрисдикції Європейського суду з прав людини щодо розгляду міждержавних справ // Юридична Україна. - К.: Юрінком Інтер, 2015. - 6. - С. 84-92.
14. Бортновська З. Нові кроки у реформуванні механізмів Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі, 2013.- 3.- С. 5-11.
15. Галкін І. Г. Особливості юрисдикції Європейського суду з прав людини / Ігор Григорович Галкін // [Часопис Київського університету права](#). – 2014. – № 4. – С. 285-288.
16. Гудима Д. Принцип екстериторіальності у практиці Європейського суду з прав людини // Право України. - К.: "Ин Юре", 2015. - 2. - С. 113-128.
17. Жалій Т. В. Правовий статус Європейського суду з прав людини за міжнародно-правовими нормами / Жалій Т. В. // Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право». – 2013. – № 3-2.
18. Іванець І. Розвиток Європейського суду з прав людини як частини міжнародної системи захисту прав людини // Підприємництво, господарство і право. - К.: ТОВ "Гарантія", 2013. - 10. - С. 106-110.
19. Практика Європейського суду з прав людини: навч.-практ. посіб. / Т.І. Дудаш. – К.: Алерта, 2013. – 368 с.
20. Хроновскі Н. Формування єдиного європейського стандарту прав людини: приєднання європейського союзу до конвенції про захист прав людини і основоположних свобод / Хроновскі Н. // Європейське право. – 2013. – № 1–2. – С. 14–27.
21. Основи міжнародно-правових стандартів прав людини : навч.-метод. посібник / за ред. завідувача кафедри міжнародного та європейського права О. В. Бігняка. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. – 168 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15563/%D0%91%D1%96%D0%B3%D0%BD>

[%D1%8F%D0%BA%20%D0%9E.%D0%92.%20%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE-](#)

[%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D1%96%D0%B2%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%20%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8.pdf?sequence=1&isAllowed=y](#)

22. Кононенко В. П. Вирішення територіальних спорів Міжнародним Судом ООН: теорія і практика : монографія / В. П. Кононенко. – Київ-Одеса : Фенікс, 2018. – 438 с. URL: <http://idpnan.org.ua/files/2019/virishennya-teritorialnih-sporiv-sudom-oon-teoriya-i-praktika-kononenko-v.-p.-.pdf>.

23. Левенець А.В. Особливості міжамериканської системи захисту прав людини. URL: <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/29223/1/89-93.pdf>.

24. Мікічурова О.В. Африканська система та механізми захисту прав людини. URL: <https://df.duit.in.ua/index.php/dictum/article/view/154>.

25. Пукавський Ю., Коваль І. Інститут прав людини в державах ісламської правової сім'ї. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/law/vsi-vypusky/volume-7-number-327-2020/institut-prav-lyudyny-v-derzhavah-islamskoyi-pravovoyi>.

26. Коваленко Ян. ЄС на захисті прав людини. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/es-na-zahisti-prav-lyudini.html>.

Тема № 5. Характеристика реалізації міжнародних стандартів правосуддя в Україні

(2 год)

Протягом вивчення теми потрібно встановити співвідношення понять «верховенство права» та «справедливе судочинство» в українській правовій системі. Окрім того, важливо проаналізувати, яким чином на практиці в Україні забезпечуються міжнародні стандарти правосуддя.

Також не менш важливо дослідити сучасні українські процесуальні кодекси на предмет відповідності їх норм міжнародним стандартам правосуддя.

Питання для самостійної роботи:

- 1. Співвідношення справедливого судочинства (правосуддя) та верховенства права в Україні.*
- 2. Реалізація забезпечення міжнародного стандарту ефективного засобу юридичного захисту в Україні.*
- 3. Реалізація права на судовий захист в Україні.*
- 4. Незалежність правосуддя та її прояви у національній судовій практиці.*
- 5. Кримінальний процесуальний кодекс України як приклад імплементації міжнародних стандартів правосуддя до національної системи судочинства.*
- 6. Кодекс адміністративного судочинства України і його відповідність міжнародним та європейським стандартам правосуддя.*

7. *Цивільний процесуальний кодекс України та Господарський процесуальний кодекс України та їх відповідність загальним міжнародним стандартам правосуддя.*

Термінологічне завдання:

Справедливе судочинство, верховенство права, право на судовий захист, незалежність правосуддя, міжнародні стандарти правосуддя.

Методичне завдання:

1. *У вигляді таблиці порівняйте кримінальний процесуальний кодекс України та Німеччини*

Критерій порівняння	КПК України	КПК Німеччини
1. Структура		
2. Принципи		
3. Завдання		

Контрольні запитання:

1. *Що таке справедливе судочинство?*
2. *В чому полягає верховенство права?*
3. *Як співвідноситься верховенство права і справедливе судочинство?*
4. *В чому полягає право на судовий захист і як воно реалізовується в Україні?*
5. *Що таке незалежність правосуддя і як вона забезпечується в Україні?*
6. *Які міжнародні стандарти правосуддя можна знайти в процесуальних кодексах України?*

Література:

Нормативні джерела

1. Загальна Декларація прав людини, (Генеральна Асамблея ООН, 10.12.1948);
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Генеральна Асамблея ООН, 16.12.1966);
3. Бангалорські принципи поведінки суддів (Гаага, 26.11.2002), схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006;
4. Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками 26 серпня –6 вересня 1985 р.;

5. Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16.12.2005;
6. Резолюція 2004/32 Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19.04.2004;
7. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада ЄС, 04.11.1950, Україна приєдналася 17.07.1997);
8. Хартія Європейського Союзу про основні права (Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія, м. Ніцца, 07.12.2000);
9. Європейська хартія «Про статус суддів» від 10.07.1998.
10. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 року).
11. Резолюція (76) 5 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 254 засіданні заступників міністрів 18 лютого 1976 року).
12. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 284 засіданні заступників міністрів 2 березня 1978 року).
13. Рекомендація No R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 484 засіданні заступників міністрів 8 січня 1993 року).
14. Рекомендація No R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 399 засіданні заступників міністрів 16 вересня 1986 року).
15. Рекомендація No R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення та архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 543 засіданні заступників міністрів 11 вересня 1995 року).
16. Рекомендація Res (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
17. Рекомендація Res (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
18. Рекомендація Res (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).
19. Рекомендація Res (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).

Спеціальна література:

1. Куса Людмила. Міжнародні стандарти справедливого правосуддя та їх імплементація в українське законодавство. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA014837.
2. Вон Д., Зарецька І., Сученко С., Валанчюс В., Землицька Ю., Мадоян К. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. – 708 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf.
3. Курило О. Право на справедливий суд у практиці ЄСПЛ. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/67.pdf>.
4. Хворостянкіна А.В. Європейські старндарти адміністративного процесу. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6738.
5. Кузьмук В. Міжнародні принципи та стандарти правосуддя. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/mizhнародni-principi-ta-standarti-pravosuddya.html>.
6. Рудик П.А. Основні міжнародно-правові та європейські стандарти у сфері правосуддя та їх вплив на забезпечення єдності судової практики. Конституційне право. Муніципальне право. Часопис Київського університету права. №4. 2019. С. 74-80.
7. Лаговський В. М. Правосуддя як основна функція судів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014. - Вип. 29(2.3). - С. 18-21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29(2)).
8. Круковес В.В. Міжнародні стандарти цивільного судочинства. URL: http://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_1/19.pdf.
9. Бонтлаб В.В. Поняття та ознаки міжнародних стандартів цивільного судочинства в умовах сьогодення. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n1/15bvvvus.pdf>.
10. Атаманчук І. Впровадження європейських стандартів у сферу процесуально-правового регулювання цивільного судочинства України. URL: <https://jpch.donnu.edu.ua/article/view/7442>.
11. Гуйван П.Д. Право на справедливи й суд: сутність та темпоральні виміри за міжнародними стандартами. Монографія. 2019. URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/703/3_Pravo%20na%20spravedlivij%20sud_vnutri.pdf.
12. Базов О. Європейський суд з прав людини в інституційній системі Ради Європи // Вісник Вищого адміністративного суду України. - К.: Видавнича організація "Юрінком Інтер", 2013. - 3. - С. 98-104.
13. Базов О. Питання юрисдикції Європейського суду з прав людини щодо розгляду міждержавних справ // Юридична Україна. - К.: Юрінком Інтер, 2015. - 6. - С. 84-92.
14. Бортновська З. Нові кроки у реформуванні механізмів Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод // Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі, 2013.- 3.- С. 5-11.
15. Галкін І. Г. Особливості юрисдикції Європейського суду з прав людини / Ігор Григорович Галкін // [Часопис Київського університету права](#). – 2014. – № 4. – С. 285-288.
16. Гудима Д. Принцип екстериторіальності у практиці Європейського суду з прав людини // Право України. - К.: "Ин Юре", 2015. - 2. - С. 113-128.
17. Жалій Т. В. Правовий статус Європейського суду з прав людини за міжнародно-правовими нормами / Жалій Т. В. // Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право». – 2013. – № 3-2.
18. Іванець І. Розвиток Європейського суду з прав людини як частини міжнародної системи захисту прав людини // Підприємництво, господарство і право. - К.: ТОВ "Гарантія", 2013. - 10. - С. 106-110.
19. Практика Європейського суду з прав людини: навч.-практ. посіб. / Т.І. Дудаш. – К.: Алерта, 2013. – 368 с.

20. Хроновскі Н. Формування єдиного європейського стандарту прав людини: приєднання європейського союзу до конвенції про захист прав людини і основоположних свобод / Хроновскі Н. // Європейське право. – 2013. – № 1–2. – С. 14–27.

21. Основи міжнародно-правових стандартів прав людини : навч.-метод. посібник / за ред. завідувача кафедри міжнародного та європейського права О. В. Бігняка. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. – 168 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15563/%D0%91%D1%96%D0%B3%D0%BD%D1%8F%D0%BA%20%D0%9E.%D0%92.%20%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D1%96%D0%B2%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%20%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Тема № 6. Міжнародно-правове регулювання принципів незалежності суду

(2 год)

Під час вивчення теми потрібно проаналізувати ряд міжнародних нормативно-правових актів, що регулюють питання незалежності судової влади загалом і суддів зокрема.

Окрім того, на основі здійсненого аналізу міжнародних стандартів незалежності правосуддя варто дослідити, яким чином питання незалежності суддів регулюється в Україні. Також в умовах євроінтеграції потрібно зрозуміти, чим характерний сучасний стан забезпечення незалежності судової влади, а також перспективи його вдосконалення.

Питання для самостійної роботи:

- 1. Незалежність суддів як пріоритетний міжнародний стандарт правосуддя.*
- 2. Основні принципи незалежності судових органів, що схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада та 13 грудня 1985 року.*
- 3. Рекомендації щодо ефективного впровадження Основних принципів щодо незалежності судових органів, прийняті резолюцією Економічної та соціальної Ради ООН 1989/60 та схвалені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 44/162 від 15 грудня 1989 року.*
- 4. Незалежність судової влади, згідно з Додатком до Рекомендації CM/Res (2010) 12 Комітету Міністрів Ради Європи.*
- 5. Нормативне закріплення незалежності суддів в Україні.*
- 6. Сучасний стан та перспективи вдосконалення інституту незалежності суддів в Україні.*

Термінологічне завдання:

Міжнародні стандарти правосуддя, незалежність суддів, незалежність правосуддя, незалежність судової влади.

Практичне завдання:

1. *Віднайдіть у сучасному законодавстві України конкретні норми, що встановлюють вимогу чи принцип незалежності суддів або судової влади. Запишіть їх.*
2. *Віднайдіть 2-3 приклади із судової практики України за останні 5 років щодо порушення принципу незалежності суду.*

Контрольні запитання:

1. *Що таке незалежність суду?*
2. *Які основні складові незалежності суду передбачені у міжнародних НПА?*
3. *Які міжнародні НПА передбачають незалежність суддів чи судової влади.*
4. *Як незалежність суддів визначена в українському законодавстві?*
5. *Який сучасний стан забезпечення незалежності судової влади в Україні?*
6. *Які перспективи вдосконалення інституту незалежності суду в Україні?*

Література:

Нормативний матеріал:

1. Загальна Декларація прав людини, (Генеральна Асамблея ООН, 10.12.1948);
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Генеральна Асамблея ООН, 16.12.1966);
3. Бангалорські принципи поведінки суддів (Гаага, 26.11.2002), схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006;
4. Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками 26 серпня – 6 вересня 1985 р.;
5. Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16.12.2005;
6. Резолюція 2004/32 Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19.04.2004;
7. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада ЄС, 04.11.1950, Україна приєдналася 17.07.1997);
8. Хартія Європейського Союзу про основні права (Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія, м. Ніцца, 07.12.2000);
9. Європейська хартія «Про статус суддів» від 10.07.1998.
10. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 року).

11. Резолюція (76) 5 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 254 засіданні заступників міністрів 18 лютого 1976 року).
12. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 284 засіданні заступників міністрів 2 березня 1978 року).
13. Рекомендація No R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбідніших верств населення (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 484 засіданні заступників міністрів 8 січня 1993 року).
14. Рекомендація No R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 399 засіданні заступників міністрів 16 вересня 1986 року).
15. Рекомендація No R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення та архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 543 засіданні заступників міністрів 11 вересня 1995 року).
16. Рекомендація Rec (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
17. Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
18. Рекомендація Rec (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).
19. Рекомендація Rec (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).

Спеціальна література:

1. Куса Людмила. Міжнародні стандарти справедливого правосуддя та їх імплементація в українське законодавство. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA014837.
2. Вон Д., Зарецька І., Сученко С., Валанчюс В., Землицька Ю., Мадоян К. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. – 708 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf.
3. Курило О. Право на справедливий суд у практиці ЄСПЛ. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/67.pdf>.
4. Хворостянкіна А.В. Європейські стандарти адміністративного процесу. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6738.
5. Кузьмук В. Міжнародні принципи та стандарти правосуддя. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/mizhnarodni-principi-ta-standarti-pravosuddya.html>.

6. Рудик П.А. Основні міжнародно-правові та європейські стандарти у сфері правосуддя та їх вплив на забезпечення єдності судової практики. Конституційне право. Муніципальне право. Часопис Київського університету права. №4. 2019. С. 74-80.
7. Лаговський В. М. Правосуддя як основна функція судів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014. - Вип. 29(2.3). - С. 18-21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29(2)).
8. Круковес В.В. Міжнародні стандарти цивільного судочинства. URL: http://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_1/19.pdf.
9. Бонтлаб В.В. Поняття та ознаки міжнародних стандартів цивільного судочинства в умовах сьогодення. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n1/15bvvvus.pdf>.
10. Атаманчук І. Впровадження європейських стандартів у сферу процесуально-правового регулювання цивільного судочинства України. URL: <https://jpch.donnu.edu.ua/article/view/7442>.
11. Гуйван П.Д. Право на справедливий суд: сутність та темпоральні виміри за міжнародними стандартами. Монографія. 2019. URL: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/703/3_Pravo%20na%20spravedlivij%20sud_vnutri.pdf.
12. Камінська І. Концепція принципу незалежності суддів у праві ЄС. URL: <https://ojs.isg-journal.com/ISJJP/article/view/64/61>.
13. Лучейко Р. Дільна З. Професійна етика суддів і працівників суд. URL: http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4265/1/10_12_2021.pdf#page=281.
14. Белкін М.Л. Проблеми відводу суддів в контексті позиції ЄСПЛ. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=E2gHEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA166&dq=%D0%BE%D0%B1%27%D1%94%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C+%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B4%D1%96%D0%B2&ots=j30wnn4D0r&sig=E7lnGZwEdXQ103bv_dHoqsEBWAM&redir_esc=y#v=onepage&q=%D0%BE%D0%B1%D1%94%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B4%D1%96%D0%B2&f=false

Тема №7. Міжнародні стандарти етики та поведінки суддів та їх правове регулювання

(2 год)

Основою вивчення цієї теми є згадувані в попередніх темах Бангалорські принципи поведінки суддів, а також Висновок №3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності. Необхідно ознайомитись зі структурою та змістом цього висновку, щоби зрозуміти, які стандарти поведінки, етики та відповідальності суддів рекомендує застосовувати КРЕС у національних системах правосуддя.

Необхідно проаналізувати безпосередньо стандарти суддівської поведінки, зокрема, під час виконання їх судових функцій, поза судом, під час здійснення іншої професійної діяльності суддями, а також у співпраці із засобами масової інформації. Також варто звернути увагу на рекомендації КРЕС щодо шляхів формування стандартів поведінки суддів.

Не менш важливим є питання відповідальності суддів за їх порушення стандартів поведінки, етики та безсторонності у своїй професійній діяльності, зокрема, - цивільної, кримінальної та дисциплінарної відповідальності.

Питання для самостійної роботи:

1. *«Висновок №3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності» як європейський нормативно-правовий акт, що регулює питання етики та поведінки суддів.*
2. *Стандарти суддівської поведінки.*
  - 2.1. *Безсторонність та поведінка суддів під час виконання своїх судових функцій*
  - 2.2. *Безсторонність та позасудова поведінка суддів*
  - 2.3. *Безсторонність та інші види професійної діяльності суддів*
  - 2.4. *Безсторонність та відносини суддів із засобами масової інформації*
3. *Шляхи формування стандартів поведінки суддів та загальні висновки КРЕС щодо стандартів поведінки суддів.*
4. *Кримінальна, цивільна та дисциплінарна відповідальність суддів.*
  - 4.1. *Кримінальна та цивільна відповідальність суддів*
  - 4.2. *Рекомендації КРЕС щодо дисциплінарної відповідальності суддів*

Термінологічне завдання:

Етика суддів, поведінка суддів, безсторонність суддів, професійна діяльність суддів, стандарти поведінки та етики суддів, відповідальність суддів.

Контрольні запитання:

1. *Що таке Висновок №3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності і яка його структура*
2. *Які стандарти суддівської поведінки можна виділити?*
3. *Які рекомендації надає КРЕС щодо безсторонності та поведінки суддів під час здійснення судових функцій?*
4. *Які рекомендації надає КРЕС щодо безсторонності та поведінки суддів поза судом?*
5. *Які рекомендації надає КРЕС щодо безсторонності та поведінки суддів під час здійснення ними іншої професійної діяльності?*

6. *Які рекомендації надає КРСС щодо безсторонності та поведінки суддів під час співпраці із засобами масової інформації?*
7. *Які ляхи формування стандартів поведінки суддів можна виділити?*
8. *Яку кримінальну відповідальність може бути застосовано до суддів, що порушує загальновизнані стандарти поведінки, етики та безсторонності суддів?*
9. *Яку цивільну відповідальність може бути застосовано до суддів, що порушує загальновизнані стандарти поведінки, етики та безсторонності суддів?*
10. *Яку цивільну відповідальність може бути застосовано до суддів, що порушує загальновизнані стандарти поведінки, етики та безсторонності суддів?*
11. *Яку дисциплінарну відповідальність може бути застосовано до суддів, що порушує загальновизнані стандарти поведінки, етики та безсторонності суддів?*

Література:

Нормативний матеріал:

1. Загальна Декларація прав людини, (Генеральна Асамблея ООН, 10.12.1948);
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Генеральна Асамблея ООН, 16.12.1966);
3. Бангалорські принципи поведінки суддів (Гаага, 26.11.2002), схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006;
4. Висновок №3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності
5. Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками 26 серпня –6 вересня 1985 р.;
6. Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16.12.2005;
7. Резолюція 2004/32 Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19.04.2004;
8. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада ЄС, 04.11.1950, Україна приєдналася 17.07.1997);
9. Хартія Європейського Союзу про основні права (Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія, м. Ніцца, 07.12.2000);
10. Європейська хартія «Про статус суддів» від 10.07.1998.
11. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 року).
12. Резолюція (76) 5 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 254 засіданні заступників міністрів 18 лютого 1976 року).
13. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 284 засіданні заступників міністрів 2 березня 1978 року).

14. Рекомендація No R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 484 засіданні заступників міністрів 8 січня 1993 року).
15. Рекомендація No R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 399 засіданні заступників міністрів 16 вересня 1986 року).
16. Рекомендація No R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 543 засіданні заступників міністрів 11 вересня 1995 року).
17. Рекомендація Rec (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
18. Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
19. Рекомендація Rec (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).
20. Рекомендація Rec (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).

Спеціальна література:

1. Вон Д., Зарецька І., Сученко С., Валанчюс В., Землицька Ю., Мадоян К. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. – 708 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf.
2. Курило О. Право на справедливий суд у практиці ЄСПЛ. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/67.pdf>.
3. Хворостянкіна А.В. Європейські стандарти адміністративного процесу. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6738.
4. Кузьмук В. Міжнародні принципи та стандарти правосуддя. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/mizhнародni-principi-ta-standarti-pravosuddya.html>.
5. Рудик П.А. Основні міжнародно-правові та європейські стандарти у сфері правосуддя та їх вплив на забезпечення єдності судової практики. Конституційне право. Муніципальне право. Часопис Київського університету права. №4. 2019. С. 74-80.
6. Лаговський В. М. Правосуддя як основна функція судів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014. - Вип. 29(2.3). - С. 18-21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29\(2](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29(2)

Тема №8. Міжнародні стандарти підготовки суддів до зайняття ними посади

(2 год)

В межах вивчення даної теми і підготовки до семінарських занять студентам необхідно з'ясувати, які загальні рекомендації щодо реформування забезпечення кадрового складу суддівського корпусу у міжнародній та європейській правовій спільноті. Також потрібно проаналізувати міжнародні та європейські стандарти щодо призначення суддів на посаду, а також особливості спеціалізації суддів.

Окрім того, варто здійснити детальний аналіз таких важливих європейських рекомендаційних нормативно-правових актів щодо освіти, професійної підготовки, належної підготовки та підвищення кваліфікації суддів, як Рекомендація Res (2004) 4 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці (ухвалена на 114-й сесії Комітету міністрів від 12 травня 2004 р.) і Висновок №4 (2003) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо належної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях.

Також студентам необхідно звернути увагу на те, як усі вище зазначені питання на сьогодні врегульовані українським законодавством.

Питання для самостійної роботи:

- 1. Загальна характеристика рекомендації щодо реформування забезпечення кадрового складу суддівського корпусу згідно з міжнародними та європейськими стандартами.*
- 2. Міжнародні та європейські стандарти щодо призначення суддів на посаду.*
- 3. Спеціалізація суддів відповідно до міжнародних та європейських стандартів.*
- 4. Стандарти освіти та професійної підготовки суддів згідно з рекомендаціями Комітету Міністрів Ради Європи (Рекомендація Res (2004) 4 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці (ухвалена на 114-й сесії Комітету міністрів від 12 травня 2004 р.)).*
- 5. Належна підготовка та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях (Висновок №4 (2003) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо належної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях).*
- 6. Правове регулювання підготовки суддів до зайняття ними посади в українському законодавстві та практика її реалізації.*
- 7. Професійна підготовка суддів Вищого антикорупційного суду України згідно з міжнародними та європейськими стандартами.*

Термінологічне завдання:

Підготовка суддів, суддівська освіта, підвищення кваліфікації суддів, спеціалізація суддів, стандарти професійної підготовки суддів, міжнародні та європейські стандарти правосуддя.

Контрольні запитання:

- 1. Які міжнародні та європейські стандарти призначення суддів і забезпечення кадрового складу суду можна виділити?*
- 2. Які основні положення європейських рекомендацій щодо спеціалізації суддів можна виділити?*
- 3. Які ключові положення містить Рекомендація Rec (2004) 4 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці (ухвалена на 114-й сесії Комітету міністрів від 12 травня 2004 р.*
- 4. Які ключові положення містить Висновок №4 (2003) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо належної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях?*
- 5. Які стандарти призначення професійних суддів, їх спеціалізації, освіти та професійної підготовки реалізуються належним чином в Україні на сучасному етапі?*
- 6. Які норми українського законодавства містять міжнародні стандарти підготовки суддів до зайняття ними посади?*

Література:

Нормативний матеріал:

1. Загальна Декларація прав людини, (Генеральна Асамблея ООН, 10.12.1948);
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Генеральна Асамблея ООН, 16.12.1966);
3. Бангалорські принципи поведінки суддів (Гаага, 26.11.2002), схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006;
4. Рекомендація Rec (2004) 4 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці (ухвалена на 114-й сесії Комітету міністрів від 12 травня 2004 р.)

5. Висновок №4 (2003) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо належної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях.
6. Висновок №3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності
7. Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками 26 серпня –6 вересня 1985 р.;
8. Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16.12.2005;
9. Резолюція 2004/32 Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19.04.2004;
10. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада ЄС, 04.11.1950, Україна приєдналася 17.07.1997);
11. Хартія Європейського Союзу про основні права (Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія, м. Ніцца, 07.12.2000);
12. Європейська хартія «Про статус суддів» від 10.07.1998.
13. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 року).
14. Резолюція (76) 5 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 254 засіданні заступників міністрів 18 лютого 1976 року).
15. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 284 засіданні заступників міністрів 2 березня 1978 року).
16. Рекомендація No R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 484 засіданні заступників міністрів 8 січня 1993 року).
17. Рекомендація No R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 399 засіданні заступників міністрів 16 вересня 1986 року).
18. Рекомендація No R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення та архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 543 засіданні заступників міністрів 11 вересня 1995 року).
19. Рекомендація Rec (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
20. Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
21. Рекомендація Rec (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції (Ухвалено

Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).

22. Рекомендація Rec (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).

23. Концепція національних стандартів суддівської освіти в Україні. URL: <http://nsj.gov.ua/ua/about/symbols/>

24. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

Спеціальна література:

1. Вон Д., Зарецька І., Сученко С., Валанчюс В., Землицька Ю., Мадоян К. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. – 708 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf.

2. Курило О. Право на справедливий суд у практиці ЄСПЛ. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/67.pdf>.

3. Хворостянкін А.В. Європейські старндарти адміністративного процесу. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6738.

4. Кузьмук В. Міжнародні принципи та стандарти правосуддя. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/mizhнародni-principi-ta-standarti-pravosuddya.html>.

5. Рудик П.А. Основні міжнародно-правові та європейські стандарти у сфері правосуддя та їх вплив на забезпечення єдності судової практики. Конституційне право. Муніципальне право. Часопис Київського університету права. №4. 2019. С. 74-80.

6. Лаговський В. М. Правосуддя як основна функція судів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014. - Вип. 29(2.3). - С. 18-21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29(2)).

7. Підготовка професійних суддів як один з елементів судової реформи: міжнародний досвід та перспективи його використання в Україні. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/pidgotovka-profesijnyh-suddiv-yak-odyn-z-elementiv-sudovoyi-reformy-mizhнародnyj-dosvid-ta-perspektyvy-jogo-vykorystannya-v-ukrayini/>

8. Драган О. Професійна підготовка суддів та прокурорів в Україні: порівняльно-правовий аспект. URL:

http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/20453/1/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D1%96%D0%B4D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0%20%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B4%D1%96%D0%B2%2C%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B2%20%D1%82%D0%B0_p036-040.pdf

9. Малетов Д.В. Щодо питання професійної підготовки суддів Вищого антикорупційного суду України. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1300/1179>.

Тема №9. Міжнародні стандарти забезпечення суддівського самоврядування

(2 год)

Під час вивчення даної теми студентам необхідно з'ясувати, що таке суддівське врядування і суддівське самоврядування та як ці інститути врегульовані в українському законодавстві на сучасному етапі. Також необхідно визначити вектори розвитку суддівського врядування і самоврядування згідно з європейськими та міжнародними стандартами в Україні.

Також потрібно проаналізувати Висновок №10 (2007) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо судової ради на службі суспільства як провідний документ, що містить міжнародні стандарти суддівського врядування і самоврядування.

Питання для самостійної роботи:

1. *Суддівське врядування і самоврядування в Україні: загальна характеристика і сучасний стан.*
2. *Перспективи розвитку суддівського врядування і самоврядування в Україні на шляху євроінтеграції.*
3. *Висновок №10 (2007) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо судової ради на службі суспільства як ключовий міжнародний документ, що містить стандарти суддівського самоврядування:*
  - 3.1. *Загальні рекомендації щодо гарантування незалежності суддів та верховенства права в межах суддівського самоврядування.*
  - 3.2. *Рекомендації щодо членства та обрання суддів та інших осіб до органів суддівського самоврядування.*
  - 3.3. *Рекомендації щодо забезпечення суддівського самоврядування необхідними ресурсами.*
  - 3.4. *Етика, дисципліна та навчання суддів в межах суддівського самоврядування.*
  - 3.5. *Співпраця і взаємодія органів суддівського самоврядування з іншими гілками влади, а також з іншими органами на національному, європейському та міжнародному рівнях.*

Термінологічне завдання:

Суддівське врядування, суддівське самоврядування, дисципліна суддів, етика судді, міжнародні стандарти суддівського самоврядування, європейські стандарти суддівського самоврядування.

Практичне завдання:

1. Здійснить порівняльно-правовий аналіз системи суддівського врядування і самоврядування в Україні та в одній із країн Європейського Союзу на вибір.

Контрольні запитання:

1. Що таке суддівське врядування і самоврядування? Як ці поняття між собою співвідносяться
2. Якими нормативно-правовими актами регулюється суддівське самоврядування в Україні?
3. Які на сьогодні є шляхи вдосконалення системи суддівського самоврядування чи врядування в Україні?
4. Як гарантується незалежність суддів і верховенство права в межах суддівського самоврядування?
5. Які можна виділити міжнародні та європейські рекомендації щодо забезпечення суддівського самоврядування необхідними ресурсами?
6. Як врегульовується етика, дисципліна та навчання суддів міжнародними та європейськими нормативно-правовими актами?
7. Як здійснюється співпраця органів суддівського самоврядування з іншими гілками влади згідно з міжнародними рекомендаціями та стандартами?

Література:

Нормативний матеріал:

1. Закон України «Про судоустрій та статус суддів».
2. Загальна Декларація прав людини, (Генеральна Асамблея ООН, 10.12.1948);
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Генеральна Асамблея ООН, 16.12.1966);
4. Бангалорські принципи поведінки суддів (Гаага, 26.11.2002), схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006;
5. Рекомендація Rec (2004) 4 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці (ухвалена на 114-й сесії Комітету міністрів від 12 травня 2004 р.)
6. Висновок №4 (2003) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо належної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях.
7. Висновок №3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності
8. Висновок №10 (2007) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо судової ради на службі суспільства.

9. Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками 26 серпня –6 вересня 1985 р.;
10. Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16.12.2005;
11. Резолюція 2004/32 Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19.04.2004;
12. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада ЄС, 04.11.1950, Україна приєдналася 17.07.1997);
13. Хартія Європейського Союзу про основні права (Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія, м. Ніцца, 07.12.2000);
14. Європейська хартія «Про статус суддів» від 10.07.1998.
15. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 року).
16. Резолюція (76) 5 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 254 засіданні заступників міністрів 18 лютого 1976 року).
17. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 284 засіданні заступників міністрів 2 березня 1978 року).
18. Рекомендація No R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 484 засіданні заступників міністрів 8 січня 1993 року).
19. Рекомендація No R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 399 засіданні заступників міністрів 16 вересня 1986 року).
20. Рекомендація No R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення та архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 543 засіданні заступників міністрів 11 вересня 1995 року).
21. Рекомендація Rec (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
22. Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
23. Рекомендація Rec (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).
24. Рекомендація Rec (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).

25. Концепція національних стандартів суддівської освіти в Україні. URL: <http://nsj.gov.ua/ua/about/symbols/>
26. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

Спеціальна література:

1. Вон Д., Зарецька І., Сученко С., Валанчюс В., Землицька Ю., Мадоян К. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. – 708 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf.
2. Курило О. Право на справедливий суд у практиці ЄСПЛ. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/67.pdf>.
3. Хворостянкіна А.В. Європейські старндарти адміністративного процесу. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6738.
4. Кузьмук В. Міжнародні принципи та стандарти правосуддя. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/mizhнародni-principi-ta-standarti-pravosuddya.html>.
5. Рудик П.А. Основні міжнародно-правові та європейські стандарти у сфері правосуддя та їх вплив на забезпечення єдності судової практики. Конституційне право. Муніципальне право. Часопис Київського університету права. №4. 2019. С. 74-80.
6. Лаговський В. М. Правосуддя як основна функція судів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014. - Вип. 29(2.3). - С. 18-21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29(2)).
7. Сухарко А. В. Система органів суддівського врядування в Україні / А. В. Сухарко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. Вип. 88 / редкол.: Г. І. Чанишева (голов. ред.) та ін. – Одеса : Гельветика, 2020. – С. 128-134. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/14213/Sukharko%20A.%20V.%20The%20system%20of%20judicial%20governing%20bodies%20in%20Ukraine.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
8. Помазанов А. Суддівське самоврядування за новим законодавством України: виклики та перспективи. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/5166/>

Модуль 2. Загальна характеристика європейських стандартів правосуддя

Тема № 10. Загальна характеристика європейських стандартів правосуддя та їх співвідношення із загальними міжнародними стандартами

В межах цієї теми студентам необхідно з'ясувати поняття європейських стандартів правосуддя, судоустрою та статусу суддів, а також особливості цих стандартів, що відрізняють їх від міжнародних, про котрі йшла мова на попередніх семінарських заняттях. Також слід визначити види європейських стандартів правосуддя за різноманітними критеріями.

Окрім того, важливо звернути увагу на практичні аспекти реалізації запровадження європейських стандартів правосуддя, судоустрою та статусу суддів в країнах-членах ЄС, Ради Європи загалом і в Україні зокрема.

Питання для самостійної роботи:

- 1. Що таке європейські стандарти правосуддя і чим вони відрізняються від міжнародних?*
- 2. Що таке міжнародні стандарти правосуддя і статусу суддів?*
- 3. Назвіть види європейських стандартів правосуддя, судоустрою та статусу суддів.*
- 4. Як можна співвіднести між собою європейські та міжнародні стандарти правосуддя?*
- 5. Як в країнах ЄС впроваджуються європейські стандарти правосуддя, судоустрою і статусу суддів?*
- 6. Яке значення мають європейські стандарти правосуддя, судоустрою і статусу суддів у судовій реформі в Україні?*

Термінологічне завдання:

Європейські стандарти правосуддя, європейські стандарти судоустрою та статусу суддів, види європейських стандартів правосуддя, судова реформа.

Практичне завдання:

- 1. Здійсніть порівняльно-правовий аналіз судової системи України до 2016 року та після 2016 року (після початку судової реформи). Які європейські стандарти правосуддя враховані під час судової реформи в Україні і яким чином?*

Література:

Нормативний матеріал:

1. Закон України «Про судоустрій та статус суддів».
2. Загальна Декларація прав людини, (Генеральна Асамблея ООН, 10.12.1948);
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Генеральна Асамблея ООН, 16.12.1966);
4. Бангалорські принципи поведінки суддів (Гаага, 26.11.2002), схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006;
5. Рекомендація Rec (2004) 4 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці (ухвалена на 114-й сесії Комітету міністрів від 12 травня 2004 р.)
6. Висновок №4 (2003) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо належної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях.
7. Висновок №3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності
8. Висновок №10 (2007) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо судової ради на службі суспільства.
9. Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками 26 серпня –6 вересня 1985 р.;
10. Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16.12.2005;
11. Резолюція 2004/32 Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19.04.2004;
12. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада ЄС, 04.11.1950, Україна приєдналася 17.07.1997);
13. Хартія Європейського Союзу про основні права (Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія, м. Ніцца, 07.12.2000);
14. Європейська хартія «Про статус суддів» від 10.07.1998.
15. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 року).
16. Резолюція (76) 5 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 254 засіданні заступників міністрів 18 лютого 1976 року).
17. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 284 засіданні заступників міністрів 2 березня 1978 року).
18. Рекомендація No R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 484 засіданні заступників міністрів 8 січня 1993 року).
19. Рекомендація No R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах

(Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 399 засіданні заступників міністрів 16 вересня 1986 року).

20. Рекомендація No R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 543 засіданні заступників міністрів 11 вересня 1995 року).

21. Рекомендація Res (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).

22. Рекомендація Res (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).

23. Рекомендація Res (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).

24. Рекомендація Res (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).

25. Концепція національних стандартів суддівської освіти в Україні. URL: <http://nsj.gov.ua/ua/about/symbols/>

26. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

Спеціальна література:

1. Вон Д., Зарецька І., Сученко С., Валанчюс В., Землицька Ю., Мадоян К. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. – 708 с. URL: [https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU Standarts book web-1.pdf](https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf).

2. Курило О. Право на справедливий суд у практиці ЄСПЛ. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/67.pdf>.

3. Хворостянкіна А.В. Європейські стандарти адміністративного процесу. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6738.

4. Кузьмук В. Міжнародні принципи та стандарти правосуддя. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/mizhnarodni-principi-ta-standarti-pravosuddya.html>.

5. Рудик П.А. Основні міжнародно-правові та європейські стандарти у сфері правосуддя та їх вплив на забезпечення єдності судової практики. Конституційне право. Муніципальне право. Часопис Київського університету права. №4. 2019. С. 74-80.

6. Лаговський В. М. Правосуддя як основна функція судів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014. - Вип. 29(2.3). - С. 18-21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29(2)).

Тема № 11. Європейська хартія про статус суддів як базовий міжнародний нормативно-правовий акт, що врегульовує європейські стандарти правосуддя і статусу суддів

Під час вивчення даної теми студентам потрібно детально проаналізувати Європейську хартію про статус суддів як базовий європейський нормативно-правовий акт, що регулює питання правового статусу суддів. Зокрема, детальніше слід зосередитися на врегулюванні добору, призначення та підготовки суддів, особливостей підвищення по службі суддів, а також оплати їх праці та соціального захисту, згідно з положеннями Хартії.

Питання для самостійної роботи:

1. *Загальна характеристика Європейської хартії про статус суддів.*
2. *Добір, призначення та початкова підготовка суддів згідно з Хартією.*
3. *Призначення суддів та неможливість усунення з посади відповідно до положень Хартії.*
4. *Особливості підвищення по службі за положеннями Хартії.*
5. *Положення Хартії, що стосуються оплати праці та соціального захисту суддів, а також щодо припинення їх повноважень.*
6. *Правове регулювання добору, призначення і підготовки суддів до зайняття ними посади в Україні.*
7. *Оплата праці і соціальні гарантії суддів за законодавством України.*

Термінологічне завдання:

Європейська хартія про статус суддів, європейські стандарти судоустрою та статусу суддів, добір та призначення суддів, підготовка суддів до зайняття посади, підвищення судді по службі, оплата праці та соціальний захист судді.

Контрольні запитання:

1. *Що таке Європейська хартія про статус суддів?*
2. *Які питання регулює Європейська хартія про статус суддів?*
3. *Про що кажуть положення Хартії в контексті питань, пов'язаних з добором, призначенням та початковою підготовкою суддів до зайняття ними посади?*
4. *Які рекомендації містить Хартія щодо професійної освіти суддів?*
5. *Які особливості підвищення судді по службі містить Хартія?*
6. *Які положення містить Хартія щодо оплати праці і соціального захисту суддів?*
7. *Чим регулюється статус суддів в Україні?*

8. *Як врегульовані питання підготовки суддів до зайняття ними посади в українському національному законодавстві?*
9. *Які стандарти оплати праці і соціального захисту суддів декларує сьогодні українське національне законодавство?*

Література:

Нормативний матеріал:

1. Закон України «Про судоустрій та статус суддів».
2. Загальна Декларація прав людини, (Генеральна Асамблея ООН, 10.12.1948);
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Генеральна Асамблея ООН, 16.12.1966);
4. Бангалорські принципи поведінки суддів (Гаага, 26.11.2002), схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006;
5. Рекомендація Rec (2004) 4 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці (ухвалена на 114-й сесії Комітету міністрів від 12 травня 2004 р.)
6. Висновок №4 (2003) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо належної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях.
7. Висновок №3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності
8. Висновок №10 (2007) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо судової ради на службі суспільства.
9. Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками 26 серпня –6 вересня 1985 р.;
10. Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16.12.2005;
11. Резолюція 2004/32 Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19.04.2004;
12. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада ЄС, 04.11.1950, Україна приєдналася 17.07.1997);
13. Хартія Європейського Союзу про основні права (Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія, м. Ніцца, 07.12.2000);
14. Європейська хартія «Про статус суддів» від 10.07.1998.
15. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 року).
16. Резолюція (76) 5 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 254 засіданні заступників міністрів 18 лютого 1976 року).
17. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 284 засіданні заступників міністрів 2 березня 1978 року).

18. Рекомендація No R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 484 засіданні заступників міністрів 8 січня 1993 року).
19. Рекомендація No R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 399 засіданні заступників міністрів 16 вересня 1986 року).
20. Рекомендація No R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 543 засіданні заступників міністрів 11 вересня 1995 року).
21. Рекомендація Rec (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
22. Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
23. Рекомендація Rec (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).
24. Рекомендація Rec (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).
25. Концепція національних стандартів суддівської освіти в Україні. URL: <http://nsj.gov.ua/ua/about/symbols/>
26. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

Спеціальна література:

7. Вон Д., Зарецька І., Сученко С., Валанчюс В., Землицька Ю., Мадоян К. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. – 708 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf.
8. Курило О. Право на справедливий суд у практиці ЄСПЛ. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/67.pdf>.
9. Хворостянкіна А.В. Європейські стандарти адміністративного процесу. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6738.
10. Кузьмук В. Міжнародні принципи та стандарти правосуддя. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/mizhnarodni-principi-ta-standarti-pravosuddya.html>.
11. Рудик П.А. Основні міжнародно-правові та європейські стандарти у сфері правосуддя та їх вплив на забезпечення єдності судової практики. Конституційне право. Муніципальне право. Часопис Київського університету права. №4. 2019. С. 74-80.

Лаговський В. М. Правосуддя як основна функція судів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014. - Вип. 29(2.3). - С. 18-21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29(2)).

Тема № 12. Реалізація європейських стандартів доступу до правосуддя та правової допомоги

Під час вивчення даної теми студентам необхідно для початку з'ясувати поняття та особливості доступу до правосуддя і правової допомоги за допомогою дослідження відповідних норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також положень правової доктрини. Також для поглиблення розуміння цих важливих інститутів варто детально проаналізувати ряд рекомендацій та резолюцій Комітету Міністрів Ради Європи щодо них.

З практичної точки зору потрібно з'ясувати, як доступ до правосуддя і право на правову допомогу реалізовується у країнах ЄС і в Україні на сьогодні.

Питання для самостійної роботи:

- 1. Поняття та особливості доступу до правосуддя і правової допомоги, згідно з положеннями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.*
- 2. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (прийнята Комітетом Міністрів 14 травня 1981 р. на 68-ому засіданні) як один із важливих європейських документів рекомендаційного характеру щодо забезпечення реалізації доступу до правосуддя.*
- 3. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (прийнята Комітетом Міністрів 2 березня 1978 р. на 284-ому засіданні заступників міністрів) як один із базових документів щодо врегулювання питань безоплатної правової допомоги та юридичних консультацій на європейському рівні.*
- 4. Рекомендація № R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення (прийнята Комітетом Міністрів 8 січня 1993 р. на 484-ому засіданні заступників міністрів) як рекомендаційний європейський документ, що має важливе значення для забезпечення доступу до правосуддя усім, незалежно від майнового стану.*
- 5. Європейські основи доступу до правосуддя: розуміння з точки зору українського законодавства і практики.*

Термінологічне завдання:

Доступ до правосуддя, правова допомога, доступ до закону, право на юридичні консультації, європейські стандарти правосуддя.

Контрольні запитання:

- 1. Що таке доступ до правосуддя?*
- 2. В чому полягає право на правову допомогу?*

3. *Що таке право на юридичні консультації?*
4. *З яких компонентів складається доступ до правосуддя?*
5. *Якими європейськими нормативно-правовими актами регламентується право на доступ до правосуддя і на правову допомогу?*
6. *Як в українському національному законодавстві регулюється право на доступ до правосуддя і право на правову допомогу?*
7. *Що таке право на правову допомогу в Україні?*

Література:

Нормативний матеріал:

1. Закон України «Про судоустрій та статус суддів».
2. Загальна Декларація прав людини, (Генеральна Асамблея ООН, 10.12.1948);
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Генеральна Асамблея ООН, 16.12.1966);
4. Бангалорські принципи поведінки суддів (Гаага, 26.11.2002), схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006;
5. Рекомендація Rec (2004) 4 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці (ухвалена на 114-й сесії Комітету міністрів від 12 травня 2004 р.)
6. Висновок №4 (2003) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо належної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях.
7. Висновок №3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності
8. Висновок №10 (2007) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо судової ради на службі суспільства.
9. Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками 26 серпня –6 вересня 1985 р.;
10. Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16.12.2005;
11. Резолюція 2004/32 Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19.04.2004;
12. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада ЄС, 04.11.1950, Україна приєдналася 17.07.1997);
13. Хартія Європейського Союзу про основні права (Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія, м. Ніцца, 07.12.2000);
14. Європейська хартія «Про статус суддів» від 10.07.1998.
15. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 року).
16. Резолюція (76) 5 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 254 засіданні заступників міністрів 18 лютого 1976 року).

17. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 284 засіданні заступників міністрів 2 березня 1978 року).
18. Рекомендація No R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 484 засіданні заступників міністрів 8 січня 1993 року).
19. Рекомендація No R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 399 засіданні заступників міністрів 16 вересня 1986 року).
20. Рекомендація No R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 543 засіданні заступників міністрів 11 вересня 1995 року).
21. Рекомендація Rec (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
22. Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
23. Рекомендація Rec (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).
24. Рекомендація Rec (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).
25. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (прийнята Комітетом Міністрів 14 травня 1981 р. на 68-ому засіданні) як один із важливих європейських документів рекомендаційного характеру щодо забезпечення реалізації доступу до правосуддя.
26. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (прийнята Комітетом Міністрів 2 березня 1978 р. на 284-ому засіданні заступників міністрів) як один із базових документів щодо врегулювання питань безоплатної правової допомоги та юридичних консультацій на європейському рівні.
27. Рекомендація № R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення (прийнята Комітетом Міністрів 8 січня 1993 р. на 484-ому засіданні заступників міністрів) як рекомендаційний європейський документ, що має важливе значення для забезпечення доступу до правосуддя усім, незалежно від майнового стану.

Спеціальна література:

1. Вон Д., Зарецька І., Сученко С., Валанчюс В., Землицька Ю., Мадоян К. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. – 708 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf.

2. Курило О. Право на справедливий суд у практиці ЄСПЛ. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/67.pdf>.
  3. Хворостянкін А.В. Європейські стандарти адміністративного процесу. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6738.
  4. Кузьмук В. Міжнародні принципи та стандарти правосуддя. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/mizhnarodni-principi-ta-standarti-pravosuddya.html>.
  5. Рудик П.А. Основні міжнародно-правові та європейські стандарти у сфері правосуддя та їх вплив на забезпечення єдності судової практики. Конституційне право. Муніципальне право. Часопис Київського університету права. №4. 2019. С. 74-80.
- Лаговський В. М. Правосуддя як основна функція судів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014. - Вип. 29(2.3). - С. 18-21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29(2)).

Тема №13. Регламентация європейських стандартів ефективного судового процесу

Під час вивчення даної теми студентам необхідно для початку з'ясувати поняття та особливості ефективного судового процесу. Також слід в контексті аналізу ефективного судового процесу детально дослідити ряд рекомендацій та висновків Комітету міністрів РЄ і КРЄС, аби виділити відповідні стандарти ефективного судового процесу.

Питання для самостійної роботи:

1. Поняття та загальна характеристика принципу здійснення ефективного судочинства чи судового процесу.
2. Характеристика Рекомендації № R (84) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя (прийнята Комітетом Міністрів 28 лютого 1984 р. на 367-ому засіданні заступників міністрів).
3. Характеристика Рекомендації № R (95) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо запровадження та покращення функціонування систем і процедур оскарження по цивільних і господарських справах (прийнята Комітетом Міністрів 7 лютого 1995 р. на 528-ому засіданні заступників міністрів).
4. Характеристика Рекомендації Res (2004) 6 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо вдосконалення національних засобів правового захисту (ухвалено на 114-й сесії Комітету Міністрів від 12 травня 2004 р.).
5. Висновок №6 (2004) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо справедливого суду в розумний термін та ролі судді в судових процесах з урахуванням альтернативних засобів вирішення спорів.
6. Висновок №11 (2008) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень.

Термінологічне завдання:

Ефективний судовий розгляд, розумні строки, національні засоби правового захисту, судові рішення, оскарження.

Контрольні запитання:

1. *Що таке ефективний судовий розгляд і які його складові?*
2. *В чому полягає право на ефективний судовий розгляд?*
3. *Які європейські нормативно-правові акти регулюють складові ефективного судового розгляду?*
4. *Що таке національні заходи правового захисту?*
5. *Що означає справедливий суд у розумні терміни?*
6. *Що таке альтернативні засоби вирішення спору?*
7. *Які критерії якості судових рішень можна виділити?*

Література:

Нормативний матеріал:

1. Загальна Декларація прав людини, (Генеральна Асамблея ООН, 10.12.1948);
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Генеральна Асамблея ООН, 16.12.1966);
3. Бангалорські принципи поведінки суддів (Гаага, 26.11.2002), схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006;
4. Рекомендація Rec (2004) 4 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці (ухвалена на 114-й сесії Комітету міністрів від 12 травня 2004 р.)
5. Висновок №4 (2003) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо належної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях.
6. Висновок №3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності
7. Висновок №10 (2007) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо судової ради на службі суспільства.
8. Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками 26 серпня –6 вересня 1985 р.;
9. Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16.12.2005;
10. Резолюція 2004/32 Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19.04.2004;
11. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада ЄС, 04.11.1950, Україна приєдналася 17.07.1997);
12. Хартія Європейського Союзу про основні права (Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія, м. Ніцца, 07.12.2000);

13. Європейська хартія «Про статус суддів» від 10.07.1998.
14. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 року).
15. Резолюція (76) 5 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 254 засіданні заступників міністрів 18 лютого 1976 року).
16. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 284 засіданні заступників міністрів 2 березня 1978 року).
17. Рекомендація No R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 484 засіданні заступників міністрів 8 січня 1993 року).
18. Рекомендація No R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 399 засіданні заступників міністрів 16 вересня 1986 року).
19. Рекомендація No R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 543 засіданні заступників міністрів 11 вересня 1995 року).
20. Рекомендація Rec (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
21. Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
22. Рекомендація Rec (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).
23. Рекомендація Rec (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).
24. Концепція національних стандартів суддівської освіти в Україні. URL: <http://nsj.gov.ua/about/symbols/>
25. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

Спеціальна література:

1. Вон Д., Зарецька І., Сученко С., Валанчюс В., Землицька Ю., Мадоян К. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. – 708 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf.
2. Курило О. Право на справедливий суд у практиці ЄСПЛ. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/67.pdf>.

3. Хворостянкіна А.В. Європейські стандарти адміністративного процесу. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6738.
4. Кузьмук В. Міжнародні принципи та стандарти правосуддя. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/mizhnarodni-principi-ta-standarti-pravosuddya.html>.
5. Рудик П.А. Основні міжнародно-правові та європейські стандарти у сфері правосуддя та їх вплив на забезпечення єдності судової практики. Конституційне право. Муніципальне право. Часопис Київського університету права. №4. 2019. С. 74-80.
6. Лаговський В. М. Правосуддя як основна функція судів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014. - Вип. 29(2.3). - С. 18-21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29(2)).
7. Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини: навч. посіб. / Т. І. Дудаш. – 3-тє вид. – К. : Алерта, 2013. – 488 с.
8. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини [Текст]: інфор.-аналіт.звіт / М. Гнатівський та ін.-К. : Атіка, 2011. – 184 с.
9. Вибрані справи Європейського суду з прав людини [Текст] / укладачі: Ю. Зайцев, О. Павліченко. Вип. IV.-К. : Фенікс, 2005. – 400 с.
10. Вибрані справи Європейського суду з прав людини [Текст] / уклад. О. Павліченко. Вип. V. – К. : Фенікс, 2007. – 656 с. 7. Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі [Текст], № 3 (08). – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 239 с.
11. Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі [Текст], № 4 (09). – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 239 с.

Тема №14. Реалізація європейських стандартів щодо здійснення кримінального правосуддя

Кримінальне судочинство практично в усіх країнах Європи відрізняється суттєво від цивільного, адміністративного та господарського. Тому саме європейські стандарти кримінального судочинства заслуговують на особливу увагу, враховуючи його складність і важливе значення у суспільстві. Також слід в контексті аналізу стандартів кримінального процесу детально дослідити ряд рекомендацій та висновків Комітету міністрів РЄ і КРЄС, аби зрозуміти, які з них на сьогодні активно застосовуються в країнах ЄС та в Україні, а що досі варто впроваджувати.

Питання для самостійної роботи:

1. *Загальна характеристика європейських стандартів кримінального судочинства.*
2. *Аналіз та характеристика Рекомендації № R (87) 18 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо спрощення кримінального правосуддя (прийнята Комітетом Міністрів 17 вересня 1987 р. на 410-ому засіданні заступників міністрів).*
3. *Аналіз та характеристика Рекомендації № R (97) 13 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо залякування свідків і прав сторони захисту (прийнята Комітетом Міністрів 10 вересня 1997 р. на 600-ому засіданні заступників міністрів).*
4. *Аналіз та характеристика Рекомендації Rec (2005) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям*

(ухвалена Комітетом Міністрів 20 квітня 2005 року на 924-му засіданні заступників міністрів).

5. Аналіз та характеристика Рекомендації № R (85) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо положення потерпілого в рамках кримінального права і кримінального процесу (прийнята Комітетом Міністрів 28 червня 1985 р. на 387-ому засіданні заступників міністрів).

6. Аналіз та характеристика Рекомендації Rec (2006) 8 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо допомоги потерпілим від злочинів (ухвалена Комітетом Міністрів 14 червня 2006 року на 967-му засіданні заступників Міністрів).

Термінологічне завдання:

Кримінальне судочинство, сторона обвинувачення, сторона захисту, свідки, захист свідків, потерпілий.

Практичне завдання:

1. Проаналізуйте суб'єктний склад учасників кримінального судочинства в Україні на предмет відповідності європейським стандартам щодо визначення їх правового і процесуального статусу. Свої результати аналізу запишіть у формі есе.

Контрольні запитання:

1. *Що таке кримінальне судочинство?*
2. *Що таке європейські стандарти кримінального судочинства?*
3. *Які європейські стандарти визначення правового статусу обвинуваченого в кримінальному процесі?*
4. *Які європейські стандарти визначення правового статусу сторони захисту в кримінальному процесі?*
5. *Як європейські рекомендації визначають процесуальний статус свідків у кримінальному процесі?*
6. *Які особливості захисту свідків визначаються європейськими рекомендаціями у кримінальному судочинстві?*
7. *Який правовий статус потерпілого?*

Література:

Нормативний матеріал:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України.
2. Загальна Декларація прав людини, (Генеральна Асамблея ООН, 10.12.1948);

3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Генеральна Асамблея ООН, 16.12.1966);
4. Бангалорські принципи поведінки суддів (Гаага, 26.11.2002), схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006;
5. Рекомендація Res (2004) 4 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці (ухвалена на 114-й сесії Комітету міністрів від 12 травня 2004 р.)
6. Висновок №4 (2003) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо належної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях.
7. Висновок №3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності
8. Висновок №10 (2007) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо судової ради на службі суспільства.
9. Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками 26 серпня –6 вересня 1985 р.;
10. Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16.12.2005;
11. Резолюція 2004/32 Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19.04.2004;
12. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада ЄС, 04.11.1950, Україна приєдналася 17.07.1997);
13. Хартія Європейського Союзу про основні права (Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія, м. Ніцца, 07.12.2000);
14. Європейська хартія «Про статус суддів» від 10.07.1998.
15. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 року).
16. Резолюція (76) 5 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 254 засіданні заступників міністрів 18 лютого 1976 року).
17. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 284 засіданні заступників міністрів 2 березня 1978 року).
18. Рекомендація No R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 484 засіданні заступників міністрів 8 січня 1993 року).
19. Рекомендація No R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 399 засіданні заступників міністрів 16 вересня 1986 року).
20. Рекомендація No R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 543 засіданні заступників міністрів 11 вересня 1995 року).

21. Рекомендація Rec (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
22. Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
23. Рекомендація Rec (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).
24. Рекомендація Rec (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).
25. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
26. Рекомендації № R (87) 18 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо спрощення кримінального правосуддя (прийнята Комітетом Міністрів 17 вересня 1987 р. на 410-ому засіданні заступників міністрів).
27. Рекомендації № R (97) 13 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо залякування свідків і прав сторони захисту (прийнята Комітетом Міністрів 10 вересня 1997 р. на 600-ому засіданні заступників міністрів).
28. Рекомендації Rec (2005) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо захисту свідків та осіб, які співпрацюють з правосуддям (ухвалена Комітетом Міністрів 20 квітня 2005 року на 924-му засіданні заступників міністрів).
29. Рекомендації № R (85) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо положення потерпілого в рамках кримінального права і кримінального процесу (прийнята Комітетом Міністрів 28 червня 1985 р. на 387-ому засіданні заступників міністрів).
30. Рекомендації Rec (2006) 8 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо допомоги потерпілим від злочинів (ухвалена Комітетом Міністрів 14 червня 2006 року на 967-му засіданні заступників Міністрів).

Спеціальна література:

1. Вон Д., Зарецька І., Сученко С., Валанчюс В., Землицька Ю., Мадоян К. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. – 708 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf.
2. Курило О. Право на справедливий суд у практиці ЄСПЛ. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/67.pdf>.
3. Хворостянкін А.В. Європейські стандарти адміністративного процесу. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6738.
4. Кузьмук В. Міжнародні принципи та стандарти правосуддя. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/mizhnarodni-principi-ta-standarti-pravosuddya.html>.
5. Рудик П.А. Основні міжнародно-правові та європейські стандарти у сфері правосуддя та їх вплив на забезпечення єдності судової практики. Конституційне право. Муніципальне право. Часопис Київського університету права. №4. 2019. С. 74-80.

6. Лаговський В. М. Правосуддя як основна функція судів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014. - Вип. 29(2.3). - С. 18-21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29(2)).

Тема №15. Реалізація європейських стандартів виконання судових рішень

Виконавче провадження є завершальною і невід'ємною стадією судочинства, а тому вивченню процедури і законодавчих стандартів виконання судових рішень має неабияке значення. Під час вивчення теми студентам необхідно для початку з'ясувати, що таке виконавче провадження і яким чином воно регулюється в українському національному законодавстві та в практиці сьогодні.

Також варто детально проаналізувати ряд рекомендацій та висновків КМРС та КРЕС з приводу виконавчого провадження, а також дослідити українське законодавство у цій сфері на предмет відповідності цим рекомендаціям, висновкам, котрі диктують відповідні європейські стандарти.

Питання для самостійної роботи:

- 1. Загальна характеристика виконавчого провадження в Україні та його національного правового регулювання.*
- 2. Аналіз та характеристика Рекомендації Rec (2003) 16 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо виконання рішень адміністративних і судових органів у галузі адміністративного права (ухвалена Комітетом Міністрів 9 вересня 2003 року на 851-му засіданні заступників міністрів).*
- 3. Аналіз та характеристика Рекомендації № Rec (2003) 17 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо примусового виконання (ухвалена Комітетом Міністрів 9 вересня 2003 року на 851-му засіданні заступників міністрів).*
- 4. Аналіз та характеристика Висновку №13 (2010) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо ролі суддів у виконанні судових рішень (м. Страсбург, 19 листопада 2010 року).*
- 5. Впровадження європейських стандартів виконання судових рішень в українське національне законодавство і практику.*

Термінологічне завдання:

Виконавче провадження, примусове виконання судових рішень, європейські стандарти виконавчого провадження, роль судді у виконанні судових рішень.

Практичне завдання:

1. Проаналізуйте правове регулювання виконавчого провадження в Україні на предмет відповідності європейським стандартам виконання судових рішень. Свої результати аналізу запишіть у формі есе.

Контрольні запитання:

1. *Що таке виконавче провадження?*
2. *Що таке примусове виконання судового рішення?*
3. *Які можна виділити основні європейські рекомендації щодо примусового виконання судових рішень?*
4. *Які особливі європейські рекомендації щодо виконання рішень адміністративних органів та адміністративних судів можна виділити??*
5. *Яка роль суддів у виконанні судових рішень, згідно з європейськими рекомендаціями?*
6. *Які європейські стандарти виконання судових рішень на сьогодні застосовуються в Україні?*
7. *Які перспективи вдосконалення українського законодавства щодо виконання судових рішень згідно з європейськими стандартами можна визначити?*

Література:

Нормативний матеріал:

1. Закон України «Про виконавче провадження».
2. Закон України «Про судоустрій та статус суддів».
3. Загальна Декларація прав людини, (Генеральна Асамблея ООН, 10.12.1948);
4. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Генеральна Асамблея ООН, 16.12.1966);
5. Бангалорські принципи поведінки суддів (Гаага, 26.11.2002), схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006;
6. Рекомендація Rec (2004) 4 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці (ухвалена на 114-й сесії Комітету міністрів від 12 травня 2004 р.)
7. Висновок №4 (2003) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо належної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях.
8. Висновок №3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності
9. Висновок №10 (2007) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо судової ради на службі суспільства.
10. Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками 26 серпня –6 вересня 1985 р.;

11. Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16.12.2005;
12. Резолюція 2004/32 Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19.04.2004;
13. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада ЄС, 04.11.1950, Україна приєдналася 17.07.1997);
14. Хартія Європейського Союзу про основні права (Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія, м. Ніцца, 07.12.2000);
15. Європейська хартія «Про статус суддів» від 10.07.1998.
16. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 року).
17. Резолюція (76) 5 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 254 засіданні заступників міністрів 18 лютого 1976 року).
18. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 284 засіданні заступників міністрів 2 березня 1978 року).
19. Рекомендація No R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 484 засіданні заступників міністрів 8 січня 1993 року).
20. Рекомендація No R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 399 засіданні заступників міністрів 16 вересня 1986 року).
21. Рекомендація No R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення та архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 543 засіданні заступників міністрів 11 вересня 1995 року).
22. Рекомендація Res (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
23. Рекомендація Res (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
24. Рекомендація Res (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).
25. Рекомендація Res (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).
26. Концепція національних стандартів суддівської освіти в Україні. URL: <http://nsj.gov.ua/ua/about/symbols/>

27. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

Спеціальна література:

1. Вон Д., Зарецька І., Сученко С., Валанчюс В., Землицька Ю., Мадоян К. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. – 708 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf.
2. Курило О. Право на справедливий суд у практиці ЄСПЛ. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/67.pdf>.
3. Хворостянкіна А.В. Європейські старндарти адміністративного процесу. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6738.
4. Кузьмук В. Міжнародні принципи та стандарти правосуддя. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/mizhnarodni-principi-ta-standarti-pravosuddya.html>.
5. Рудик П.А. Основні міжнародно-правові та європейські стандарти у сфері правосуддя та їх вплив на забезпечення єдності судової практики. Конституційне право. Муніципальне право. Часопис Київського університету права. №4. 2019. С. 74-80.
6. Лаговський В. М. Правосуддя як основна функція судів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014. - Вип. 29(2.3). - С. 18-21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29(2)).
7. Мирошниченко І. Особливості виконавчого провадження під час воєнного стану. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analitycs/210889_osoblivost-vikonavchogo-provadhennya-pd-chas-vonnogo-stanu

Тема №16. Аналіз практики ЄСПЛ щодо реалізації європейських стандартів правосуддя

В умовах євроінтеграції нашої держави, а особливо після присвоєння їй статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу студенти зобов'язані ґрунтовно досліджувати правову систему ЄС, її традиції, стандарти і, безумовно, вникати у ключові механізми захисту порушених прав і свобод людини і громадянина в цьому об'єднанні європейських держав.

В межах дослідження європейських стандартів правосуддя, вважається за доцільне детально проаналізувати практику ЄСПЛ щодо кримінального, цивільного та адміністративного судочинства, адже практика цього Суду на сьогодні офіційно визнається джерелом права в Україні.

Питання для самостійної роботи:

1. Загальна характеристика ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
2. Аналіз практики ЄСПЛ щодо порушення норм статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.
3. Аналіз практики ЄСПЛ в контексті адміністративного судочинства.
4. Аналіз практики ЄСПЛ в контексті кримінального судочинства.
5. Аналіз практики ЄСПЛ в контексті цивільного судочинства.

6. Застосування практики ЄСПЛ в українському судочинстві.

Термінологічне завдання:

Європейський суд з прав людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, практика ЄСПЛ, право на справедливий суд, ефективний засіб юридичного захисту.

Практичне завдання:

Знайдіть у практиці ЄСПЛ 2-3 справи проти України щодо порушення норм статті 6 Європейської конвенції та опишіть коротко обставини справи і рішення по суті.

Контрольні запитання:

1. *Визначте поняття Європейського суду з прав людини.*
2. *Як Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод регламентує право на справедливий суд?*
3. *Яке практичне значення має стаття 6 Європейської конвенції?*
4. *Що включає в себе право на справедливий суд?*
5. *Назвіть декілька відомих справ у практиці ЄСПЛ щодо порушення права на справедливий суд.*
6. *Як практика ЄСПЛ застосовується в українському адміністративному судочинстві? Чим це регламентовано?*
7. *Як практика ЄСПЛ застосовується в українському цивільному судочинстві? Чим це регламентовано?*
8. *Як практика ЄСПЛ застосовується в українському кримінальному судочинстві? Чим це регламентовано?*

Література:

Нормативний матеріал:

1. Закон України «Про судоустрій та статус суддів».
2. Загальна Декларація прав людини, (Генеральна Асамблея ООН, 10.12.1948);
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Генеральна Асамблея ООН, 16.12.1966);
4. Бангалорські принципи поведінки суддів (Гаага, 26.11.2002), схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006;

5. Рекомендація Res (2004) 4 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці (ухвалена на 114-й сесії Комітету міністрів від 12 травня 2004 р.)
6. Висновок №4 (2003) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо належної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях.
7. Висновок №3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності
8. Висновок №10 (2007) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо судової ради на службі суспільства.
9. Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками 26 серпня –6 вересня 1985 р.;
10. Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16.12.2005;
11. Резолюція 2004/32 Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19.04.2004;
12. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада ЄС, 04.11.1950, Україна приєдналася 17.07.1997);
13. Хартія Європейського Союзу про основні права (Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія, м. Ніцца, 07.12.2000);
14. Європейська хартія «Про статус суддів» від 10.07.1998.
15. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 року).
16. Резолюція (76) 5 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 254 засіданні заступників міністрів 18 лютого 1976 року).
17. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 284 засіданні заступників міністрів 2 березня 1978 року).
18. Рекомендація No R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 484 засіданні заступників міністрів 8 січня 1993 року).
19. Рекомендація No R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 399 засіданні заступників міністрів 16 вересня 1986 року).
20. Рекомендація No R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення та архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 543 засіданні заступників міністрів 11 вересня 1995 року).
21. Рекомендація Res (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).

22. Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
23. Рекомендація Rec (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).
24. Рекомендація Rec (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).
25. Концепція національних стандартів суддівської освіти в Україні. URL: <http://nsj.gov.ua/ua/about/symbols/>
26. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

Спеціальна література:

1. Вон Д., Зарецька І., Сученко С., Валанчюс В., Землицька Ю., Мадоян К. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. – 708 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf.
2. Курило О. Право на справедливий суд у практиці ЄСПЛ. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/67.pdf>.
3. Хворостянкін А.В. Європейські стандарти адміністративного процесу. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6738.
4. Кузьмук В. Міжнародні принципи та стандарти правосуддя. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/mizhнародni-principi-ta-standarti-pravosuddya.html>.
5. Рудик П.А. Основні міжнародно-правові та європейські стандарти у сфері правосуддя та їх вплив на забезпечення єдності судової практики. Конституційне право. Муніципальне право. Часопис Київського університету права. №4. 2019. С. 74-80.
6. Лаговський В. М. Правосуддя як основна функція судів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014. - Вип. 29(2.3). - С. 18-21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29(2)).
7. Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини: навч. посіб. / Т. І. Дудаш. – 3-тє вид. – К. : Алерта, 2013. – 488 с.
8. Дослідження практики Європейського суду з прав людини для визначення Національних стандартів компенсацій порушення державою прав людини [Текст]: інформ.-аналіт.звіт / М. Гнатовський та ін.-К. : Атіка, 2011. – 184 с.
9. Вибрані справи Європейського суду з прав людини [Текст] / укладачі: Ю. Зайцев, О. Павліченко. Вип. IV.-К. : Фенікс, 2005. – 400 с.
10. Вибрані справи Європейського суду з прав людини [Текст] / уклад. О. Павліченко. Вип. V. – К. : Фенікс, 2007. – 656 с. 7. Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі [Текст], № 3 (08). – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 239 с.
11. Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі [Текст], № 4 (09). – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 239 с.

Тема №17. Міжнародні рекомендації щодо застосування

міжнародних та європейських стандартів правосуддя в Україні

В умовах євроінтеграції нашої держави, а особливо після присвоєння їй статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу студенти зобов'язані ґрунтовно досліджувати правову систему ЄС, її традиції, стандарти і, безумовно, вникати у ключові механізми захисту порушених прав і свобод людини і громадянина в цьому об'єднанні європейських держав.

В межах дослідження європейських стандартів правосуддя, вважається за доцільне детально проаналізувати практику ЄСПЛ щодо кримінального, цивільного та адміністративного судочинства, адже практика цього Суду на сьогодні офіційно визнається джерелом права в Україні.

Питання для самостійної роботи:

Заняття 1

1. Загальна характеристика міжнародних рекомендацій щодо судової системи України.

1.1. Висновок Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) щодо законопроекту «Про внесення змін до Конституції України щодо посилення гарантій незалежності суддів» 15 червня 2013 р. CDL-AD (2013) 014

1.2. Висновок Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) щодо пропозицій внесення змін до законопроекту «Про внесення змін до Конституції України щодо посилення гарантій незалежності суддів» 10 грудня 2013 р. CDL-AD (2013) 034

1.3. Проміжний Висновок Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) щодо Закону України «Про очищення влади» (Закон «Про люстрацію») 16 грудня 2014 р. CDL-AD (2014) 044

1.4. Висновок №801/2015 Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеціанська Комісія) Спільний висновок Венеціанської Комісії й Директорату з прав людини (ДПЛ) Генерального Директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи (ГД-І) щодо Закону України «Про судоустрій і статус суддів» і внесення змін до Закону України «Про вищу раду юстиції» прийнятий Венеціанською Комісією на її 102-му Пленарному засіданні (м. Венеція, 20-21 березня 2015 року)

1.5. Висновки Венеціанської комісії щодо вдосконалення конституційного судочинства в Україні.

1.6. Висновки Венеціанської комісії щодо реформування Вищої ради правосуддя України.

Заняття 2

1. Загальна характеристика сучасної судової реформи в Україні.

2. Початок судової реформи в Україні у 2014 році та її перші результати в контексті реалізації міжнародних та європейських стандартів правосуддя.

3. Проміжні результати судової реформи в Україні у 2014-2018 роках в контексті реалізації міжнародних та європейських стандартів правосуддя.

4. Результати судової реформи за період 2018-2022 років у контексті реалізації міжнародних та європейських стандартів правосуддя.

5. Перспективи продовження здійснення судової реформи з урахуванням європейських та міжнародних стандартів правосуддя.

Термінологічне завдання:

Судова система, судова реформа, міжнародні та європейські рекомендації, міжнародні та європейські стандарти правосуддя.

Контрольні запитання:

- 1. Які ключові міжнародні та європейські рекомендації можна виділити від 2010 року щодо судової системи України?*
- 2. На що у своїх висновках найчастіше звертає увагу Венеціанська комісія щодо судової системи України?*
- 3. Що таке судова реформа? На яких ключових засадах будується судова реформа в Україні?*
- 4. На які умовні етапи можна поділити процес судової реформи в Україні?*
- 5. Які перші результати судової реформи від 2014 року можна виділити?*
- 6. Чи є негативні результати здійснення судової реформи в Україні? Якщо є, то які?*
- 7. Які перспективи продовження провадження судової реформи в Україні згідно з міжнародними та європейськими стандартами і чого вони стосуватимуться найбільше?*

Література:

Нормативний матеріал:

1. Закон України «Про судоустрій та статус суддів».
2. Загальна Декларація прав людини, (Генеральна Асамблея ООН, 10.12.1948);
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Генеральна Асамблея ООН, 16.12.1966);
4. Бангалорські принципи поведінки суддів (Гаага, 26.11.2002), схвалені резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН 27.07.2006;
5. Рекомендація Rec (2004) 4 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про роль Європейської конвенції з прав людини в університетській освіті та професійній підготовці (ухвалена на 114-й сесії Комітету міністрів від 12 травня 2004 р.)
6. Висновок №4 (2003) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо належної підготовки та підвищення кваліфікації суддів на національному та європейському рівнях.
7. Висновок №3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо принципів та правил, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема, питання етики, несумісної поведінки та безсторонності

8. Висновок №10 (2007) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо судової ради на службі суспільства.
9. Основні принципи незалежності судових органів, прийняті на VII Конгресі з попередження злочинів і поводження з правопорушниками 26 серпня –6 вересня 1985 р.;
10. Резолюція 60/159 Генеральної Асамблеї ООН «Права людини при здійсненні правосуддя» від 16.12.2005;
11. Резолюція 2004/32 Комісії ООН з прав людини «Цілісність судової системи» від 19.04.2004;
12. Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада ЄС, 04.11.1950, Україна приєдналася 17.07.1997);
13. Хартія Європейського Союзу про основні права (Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія, м. Ніцца, 07.12.2000);
14. Європейська хартія «Про статус суддів» від 10.07.1998.
15. Рекомендація № R (81) 7 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів, що полегшують доступ до правосуддя (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 68 засіданні заступників міністрів 14 травня 1981 року).
16. Резолюція (76) 5 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 254 засіданні заступників міністрів 18 лютого 1976 року).
17. Резолюція (78) 8 Комітету Міністрів Ради Європи про безоплатну правову допомогу і юридичні консультації (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 284 засіданні заступників міністрів 2 березня 1978 року).
18. Рекомендація No R (93) 1 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам про ефективний доступ до закону і правосуддя для найбільш вразливих верств населення (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 484 засіданні заступників міністрів 8 січня 1993 року).
19. Рекомендація No R (86) 12 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо заходів з попередження і зменшення надмірного робочого навантаження в судах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 399 засіданні заступників міністрів 16 вересня 1986 року).
20. Рекомендація No R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 543 засіданні заступників міністрів 11 вересня 1995 року).
21. Рекомендація Rec (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
22. Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 743 засіданні заступників міністрів 28 лютого 2001 року).
23. Рекомендація Rec (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).

24. Рекомендація Rec (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 851 засіданні заступників міністрів 9 вересня 2003 року).
25. Концепція національних стандартів суддівської освіти в Україні. URL: <http://nsj.gov.ua/ua/about/symbols/>
26. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
27. Висновок Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) щодо законопроекту «Про внесення змін до Конституції України щодо посилення гарантій незалежності суддів» 15 червня 2013 р. CDL-AD (2013) 014
28. Висновок Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) щодо пропозицій внесення змін до законопроекту «Про внесення змін до Конституції України щодо посилення гарантій незалежності суддів» 10 грудня 2013 р. CDL-AD (2013) 034
29. Проміжний Висновок Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) щодо Закону України «Про очищення влади» (Закон «Про люстрацію») 16 грудня 2014 р. CDL-AD (2014) 044
30. Висновок №801/2015 Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеціанська Комісія) Спільний висновок Венеціанської Комісії й Директорату з прав людини (ДПЛ) Генерального Директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи (ГД-І) щодо Закону України «Про судоустрій і статус суддів» і внесення змін до Закону України «Про вищу раду юстиції» прийнятий Венеціанською Комісією на її 102-му Пленарному засіданні (м. Венеція, 20-21 березня 2015 року)

Спеціальна література:

1. Вон Д., Зарецька І., Сученко С., Валанчюс В., Землицька Ю., Мадоян К. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства, Київ, 2015. – 708 с. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf.
2. Курило О. Право на справедливий суд у практиці ЄСПЛ. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/67.pdf>.
3. Хворостянкін А.В. Європейські стандарти адміністративного процесу. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6738.
4. Кузьмук В. Міжнародні принципи та стандарти правосуддя. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/mizhnarodni-principi-ta-standarti-pravosuddya.html>.
5. Рудик П.А. Основні міжнародно-правові та європейські стандарти у сфері правосуддя та їх вплив на забезпечення єдності судової практики. Конституційне право. Муніципальне право. Часопис Київського університету права. №4. 2019. С. 74-80.
6. Лаговський В. М. Правосуддя як основна функція судів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. - 2014. - Вип. 29(2.3). - С. 18-21. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29\(2\)](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29(2)).
7. ОЦІНКА СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ ЗА ПЕРІОД З 2014 ДО 2018 РОКУ ТА ВІДПОВІДНІСТЬ РЕФОРМИ СТАНДАРТАМ І РЕКОМЕНДАЦІЯМ РАДИ ЄВРОПИ. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/EU_Standarts_book_web-1.pdf